

marken, dreven, kanten en pieren

40 JAAR NAAMGEVING IN ALMERE

Gemeente Almere

marken, dreven, kanten en pieren

40 JAAR NAAMGEVING IN ALMERE

Brenda Scholten

in opdracht van de

gemeente Almere

(het Stadsarchief en

Stadsbeheer)

Almere Stad
gem. Almere

Hoofdstuk 1	Prille polder (1968 – 1970)	8
[thema]	Kijkje in de keuken	
Hoofdstuk 2	Van RIJP naar ZIJP (1970 – 1978)	14
[thema]	Marken, dreven, kanten en pieren	
Hoofdstuk 3	Veilige namen, geen nummers (1978 – 1984)	19
[thema]	Ieder pad, iedere brug	
[thema]	What's in a name?	
Hoofdstuk 4	Film, dans, muziek	31
[thema]	Brainstormen op open zee	
Hoofdstuk 5	Verhalen uit de grote stad (1996 – 2004)	41
[thema]	Rockers, filmsterren en striphelden?!	
Hoofdstuk 6	De veelbesproken Stripheldenbuurt (2004 – 2007)	47
[thema]	Dilemma's en discussies	
[thema]	Nummers, naamborden en kaarten	
Hoofdstuk 7	Bruisend centrum en Almere Poort	57
[thema]	Het streepje legt het loodje	
	Met dank aan	68
[thema]	Naamgeving in beweging	

Almere schrijft geschiedenis, iedere dag. Ook met de naamgeving van de straten. Zo heeft bijvoorbeeld de Stripheldenbuurt de landelijke pers gehaald, evenals het Top 40-plein.

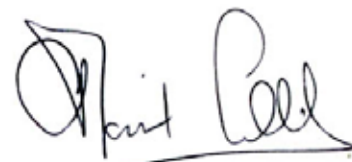
Waar ik persoonlijk erg blij mee ben is de logica achter de straatnamen. Het is zo'n logisch systeem! Je vindt makkelijk je weg in Almere. Het is wel van belang dat je weet of de straatnaam refereert aan een schrijver (Literatuurwijk), een acteur (Filmwijk) of een muzikant (Muziekwijk). De logica gaat ver. Zo vind je in het noorden van de Stedenwijk de noordelijke steden zoals Hoogezandstraat en het Groningenplein en in het zuiden de Eindhovenstraat en het Heerlenplein. Alleen de wijk waar ik woon wijkt af van deze logica. Dat verhaal vindt u in hoofdstuk 5.

Als portefeuillehouder spreek ik de leden van de straatnamencommissie regelmatig. Ik had voorgesteld om de straat waar de tbs-kliniek komt de 'Zware Jongensstraat' of 'Daltonstraat' te noemen. De directie van de tbs-kliniek vond dat – helaas – te gevoelig liggen. In plaats daarvan kwam er wel een knipoog: de straat heet nu Carl Barksweg¹.

¹ Carl Barks is de schepper van vele klassieke Disneyfiguren: Dagobert Duck, de Zware Jongens, Guus Geluk, Buurman Bolderbast, Willie Wortel, Lampje, Zwarte Magica en Cornelus Prul zijn de bekendsten. Ook de stad Duckstad zelf is verzonnen door dezelfde man.

Je ziet dat mensen zich gaan verdiepen in de naam van 'hun' straat. Wie was Charlie Parker of Charley Toorop? De boekwinkels in de stad spelen daar ook op in. Regelmatig zijn er speciale activiteiten rondom een auteur die in de Literatuurwijk vernoemd is.

En Almere groeit door! Onder de titel 'Schaalsprong Almere' bouwt Almere in de nabije toekomst nieuwe woonwijken: Pampus, Oost en Almere Poort. In 2030 heeft Almere 350.000 inwoners. Er is dus voorlopig nog genoeg te doen voor de straatnamencommissie. Ik kijk erg uit naar het vervolg op dit boekje!

Annemarie Jorritsma
Burgemeester van Almere

A modern building with a mix of orange and grey walls and large black-framed windows. In the foreground, a silver street lamp pole holds a blue street sign. The sky is clear and blue.

Stijn Streuvelshof

Literatuurwijk

21

Almere is de grootste straatnamenproducent van Nederland. In veertig jaar, vanaf de prille start, zoveel namen bedenken – daar moest maar eens een boekje van komen. Maar wat bleek: op wat documentatie van voor 1984 na, zijn er geen publieke bronnen beschikbaar. Hoe kom je dan toch tot een boekje?

Dan ga je verhalen inventariseren. Mooie, soms smeulige verhalen. Maar het geheugen spreekt niet altijd de waarheid. Zo kwamen soms verschillende verhalen over hetzelfde onderwerp op tafel of bleek men verhalen te koppelen aan een periode die bij nader inzien niet kon kloppen. Of het antwoord op een vraag was een eerlijk ik-weet-het-echt-niet-meer.

Is dat erg?

Als dit boekje een (semi-)wetenschappelijk naslagwerk moest worden, dan wel. Gelukkig was dat niet de opdracht. Zo werd dit boekje een schets van zo'n veertig jaar denken en praten over namen voor straten en thema's voor wijken. Want dat laatste, dat is waar het vooral om draait. Is een wijkthema goed, dan volgen de straatnamen bijna vanzelf.

Een schets dus. Met subjectieve verhalen en gedocumenteerde feiten, vertekende herinneringen, met waardevolle overpeinzingen en aardige anekdotes, met feiten en hiaten.

Veel plezier bij het lezen.

Brenda Scholten

Prille polder (1968 – 1970)

Het moet goed klinken

Mei 1968. De polder Zuidelijk Flevoland was droog, het land leeg. Maar niet voor lang. Wegen verschenen en boerderijen verrezen. De Dienst der Zuiderzeewerken (ZZW) en de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders (de RIJP) gaven opdracht tot de samenstelling van de eerste naamgevingscommissie voor het hele nieuwe gebied. Eindverantwoordelijke voor de naamgeving was toen nog de minister van Verkeer en Waterstaat. Deze commissie gaf namen aan de wegen, maar ook aan de wateren, dijken, stranden en gemalen. Zelfs over de namen van de boerderijen had de commissie iets te zeggen. En de commissie dacht na over namen voor de woonkernen.

Het bekendste lid was schrijver Godfried Bomans. Hij vond dat naamgeving hem wel was toevertrouwd, gezien zijn wervende brief aan de minister: “Ik meen, dat in deze onderneming een man, die dagelijks met woorden omgaat, niet gemist kan worden en verbeeld mij op dit punt enige ervaring te hebben.” Namen moesten vooral goed klinken, vond hij. Ook konden de achtervoegsels wel gevarieerder. Bomans was lid van de commissie van 1968 tot zijn dood in 1971.

Zamenhofstad? Transmeer? Mare Nostrum? IJmeerstad?

Die nieuwe, grote stad die in de polder moest komen, sprak tot de verbeelding; de eerste commissie ontving verschillende voorstellen voor een naam. Zamenhofstad bijvoorbeeld, naar L.L. Zamenhof, de samensteller van de internationale kunsttaal Esperanto. Zo zou de stad vanzelf een internationale uitstraling krijgen. Mare Nostrum, onze zee, was een ander voorstel. IJmeerstad. Overgooi. En Transmeer. Deze naam verwees naar Transvaal, waar ook door Nederlanders gepionierd was. De planologen gebruikten Zuidweststad (of Zuid-West Stad) als werknaam. Toch lag ook die naam niet goed; Zuidweststad was te steriel, te technisch. In 1970 lag ineens Almere op tafel.

Waterbouwkundige **ir. W.A. Segeren** vertelt in 1988 in Flevovericht 298 'Almere, hoe het begon': "Die naam is eigenlijk zomaar ontstaan. Ik drong er toentertijd nogal op aan dat er een goeie naam bedacht moest worden, iets beters dan Zuid-West Stad, dan Overgooi en IJmeerstad, want we moesten een vrij belangrijk rapport naar buiten brengen. De toenmalige directeur van dienst, Otto, kwam toen voor een vergadering op me toe en zei, zo in het voorbijgaan, is 'Almere' niks? Ja, dat was het. Ik voelde onmiddellijk dat dat precies goed zat. De minister vond om tactische redenen dat we in het voorwoord wel nog de ruimte zouden moeten geven voor eventuele andere namen, maar de naam Almere – een oude benaming voor de Zuiderzee – is in feite op die Nieuwjaarsreceptie vastgesteld en de rest was napraten."

Groot meer

Almere, of meer precies Aelmere, is een oude naam voor de Zuiderzee, het huidige IJsselmeer. De naam komt voor het eerst voor in een verhaal over de Britse missionaris Bonifatius, die in 753 naar Friesland trok. 'Ala' is Germaans voor 'groot', en 'mere' betekent 'meer'. Almere betekent dus 'groot meer'. Rond 1100 lezen we de naam weer in een stuk dat gaat over 'Urk in het meer Aelmere'. Sinds de veertiende eeuw wordt Aelmere Zuiderzee genoemd.

Oud-lid van de Almeerse naamgevingscommissie **Ton ten Brinke**: "Tja, het is leuk, zo'n oud verhaal in zo'n nieuwe stad. Maar historici zijn het er niet honderd procent over eens waar dat grote meer van Bonifatius nou precies lag. Er is zelfs een theorie dat het gaat om een plas ergens in Noord-Frankrijk." De huidige voorzitter van de Naamgevingscommissie openbare ruimte Almere en historicus André Geurts: "Ach, die discussie beginnen we toch niet wéér opnieuw?! Wie de oude bronnen goed leest en interpreteert, weet dat onze stad in het oude Aelmere ligt."

Almeerder Hout en Almere Hout

De RIJP noemde het bos rond de Waterlandseweg Almeerder Hout. Het daar geplande stadsdeel heette toen nog Almere Oost. Toen bekend werd dat 'Almere Oost' 'Almere Hout' werd, wilde de commissie de naam van het bos wijzigen in Waterlandsebos. Want twee namen die zoveel op elkaar lijken, dat was niet helder voor de hulpdiensten. Maar Staatsbosbeheer, beheerder van de Boswachterij Almeerder Hout, wilde er niet aan. Zo ontstond de huidige situatie, waarbij de Boswachterij Almeerderhout (inmiddels zonder spatie) bestaat uit verschillende bossen, zoals het Cirkelbos, Kathedralenbos, Weteringpark en het Waterlandsebos.

Almereweg

Almere heeft geen 'eigen' straat. Tenminste: niet meer. In de tijd dat de stad ontwikkeld werd, lag er een Almereweg op de plaats waar nu Almere Poort verrijst. Dit weggetje is nog benoemd door de RIJP. De Almereweg is jaren geleden stilletjes van de kaart verdwenen.

Aanvankelijk werd de stadsnaam uitgesproken als Almère. Daarna is nog een poging gedaan Almere te vervangen door Almeer. De RIJP presenteert in 1970 een rapport met verkenningen over de nieuwe stad. In dit rapport staat het advies de nieuwe stad Almere te noemen. Deze naam werd vastgesteld.

Bossen en vaarten

De naamgevingscommissie van de RIJP gaf ook bossen en natuurerreinen hun naam. Meestal werden ze genoemd naar de plek waar ze dichtbij liggen. Zo onstonden bijvoorbeeld Almeerder Hout en Pampushout. Het Kromslootpark werd vernoemd naar de gril-lige sloten in het gebied; de Oostvaardersplassen naar het Oost-vaardersdiep, het water tussen Flevoland en de Markerwaard. Dit kanaal werd vernoemd naar een belangrijke goederenroute van weleer: de zeevaardersroute van Amsterdam naar de Oostzee. Ook ontstond de Ganzengouw: een gebied waarvan men verwacht-te dat overtrekkende ganzen er zouden overwinteren. Maar de ganzen trokken hun eigen spoor en de Ganzengouw bestaat niet meer.

De Hoge en de Lage Vaart heten zo omdat het deel van de polder dat afwatert op de Lage Vaart een meter dieper ligt dan de polder-afdeling die afwatert op de Hoge Vaart.

Kijkje in de keuken

Waarom?

Ondanks nieuwkomers als postcodes, e-mailadressen en sofinummers zijn straatnamen nog steeds onmisbaar. Adressen zijn persoonlijk en makkelijk te onthouden. Niemand gaat op bezoek bij een collega in 1325HR; je gaat op visite in de Hollywoodlaan. Iedereen in Almere weet dat je dan in de Filmwijk moet zijn. Een logisch adres heeft daarom de voorkeur boven willekeurig gekozen straatnamen. Bewoners kunnen zich makkelijker oriënteren en belangrijker: hulpdiensten als politie, brandweer en GGD zijn sneller ter plekke. Geen wonder dat naamgeving van straten en wijken zo zorgvuldig gebeurt.

Wat?

Niet alleen straten, maar alle onderdelen van de openbare ruimte komen voor naamgeving in aanmerking. Er zijn weinig regels, waardoor iedere gemeente naar eigen inzicht de naamgeving kan organiseren. In de meeste gemeenten opereert een straatnaamgevingscommissie. Zo'n commissie adviseert het college van burgemeester en wethouders (B&W) over de naamgeving. Over concrete namen, maar ook over grenzen van de stad en over de verdeling in wijken en buurten.

Openbare ruimte:

- 'bestuurlijke eenheden', bijvoorbeeld stadsdelen
- wijken

- bedrijventerreinen
- straten
- rij- en voetpaden
- parken
- sportaccommodaties
- grachten en waterplassen
- bruggen en viaducten
- gemeentelijke bouwwerken, bijvoorbeeld parkeergarages
- 'privé-eigendommen die aan de openbaarheid zijn prijsgegeven'

Wie?

De Almeerse commissie heet officieel Naamgevingscommissie openbare ruimte Almere. Deze commissie adviseert het college over naamgeving, gevraagd en ongevraagd. De commissie neemt dus géén beslissingen over definitieve namen. Die worden in opdracht van de gemeenteraad genomen door B&W. De burgemeester is 'portefeuillehouder': zij of hij heeft de naamgeving in haar takenpakket.

De naamgevingscommissie bestaat uit elf leden, burgers en ambtenaren. Sinds kort worden leden voor vier jaar benoemd. Ze kunnen zich één keer herkiesbaar stellen. Ambtenaren die op basis van hun specifieke deskundigheid in de commissie zitten, mogen langer dan twee periodes deel uitmaken van de commissie.

Kijkje in de keuken

De commissie bestaat uit zes externe leden, onder wie de voorzitter, en vijf gemeenteambtenaren, onder wie de vice-voorzitter:

4 burgerleden

1 lid namens de hulpdiensten

1 lid namens TNT Post

2 ambtenaren met stedenbouwkundige en/of planologische kennis

1 ambtenaar met kennis van huisnummering

1 ambtenaar met kennis van straatnaamborden

1 ambtenaar met kennis van gegevensmanagement

Hoe?

De commissie vergadert tien keer per jaar. Deze vergaderingen zijn niet openbaar. Omdat Almere zo groot geworden is en niet alle naamgevingswerk in deze bijeenkomsten gedaan kan worden, verdeelt de commissie een deel van het werk over subcommissies.

Stap voor stap:

- Een stedenbouwkundige presenteert een nieuwe wijk (of planwijziging) in de commissie
- Brainstorm over mogelijke thema's voor de wijk
- Subcommissies verzamelen informatie over deze mogelijke thema's
- De commissie bedenkt namen voor het gekozen wijkthema
- Screening van die namen

- Uitspraaktest: de namen worden slordig voorgelezen in de commissie. Wat werkt en wat niet?
- Advies tot vaststelling wijknaam gaat naar B&W
- Aanvullende informatie verzamelen, bijvoorbeeld bij instituten, bibliotheken, kennissen en op internet
- De commissie formuleert circa honderd naamvoorstellen, soms samen met een externe partij
- Screening en de voorleestest
- Invullen stratenplan
- Advies tot vaststelling straatnamen gaat naar B&W
- B&W neemt het advies over. Dankzij het zorgvuldige voortraject worden naamvoorstellen vrijwel nooit afgewezen
- Voorstel wordt openbaar gemaakt op de gemeentepagina in Almere Vandaag
- Burgers kunnen zes weken lang reageren
- Daarna volgt de vaststelling
- Belanghebbenden worden geïnformeerd over de gekozen namen

De commissieleden voeren soms felle discussies. Bij interne meningsverschillen heeft de stem van de vertegenwoordiger van de hulpverleners groot gewicht. Een enkele keer blijft de commissie verdeeld, dan volgt een formele stemming. Daarna is het echt einde discussie.

Autonoom

Straatnaamgevingscommissies werken overal op hun eigen manier. Er is geen overkoepelend orgaan of regulier overleg, zelfs niet met de buurgemeenten Lelystad en Zeewolde. De Almeerse commissie is een keer op bezoek geweest bij de commissie van Utrecht. Tot verbazing van 'Almere' nam 'Utrecht' klakkeloos namen over die ontwikkelaars hadden bedacht. Ook was het daar geen probleem om een naam na drie maanden weer te wijzigen. Bij een uitwisselingsbezoek in Urk bleek dat één ambtenaar samen met een paar inwoners de wijk- en straatnaamgeving voorbereidde.

Waaraan moet een Almeerse straatnaam voldoen?

- De naam moet duidelijk genoeg zijn voor de hulpverlening
- Lange straten mogen elkaar niet twee keer kruisen, want dan ontstaan twee kruisingen met dezelfde omschrijving. En dat is niet duidelijk genoeg
- De naam moet het mogelijk maken je te oriënteren in Almere. Dat kan dankzij consequente achtervoegsels in wijknamen en logische groepen straatnamen ('clusters')
- De naam mag niet te veel lijken op een andere naam
- Een naam die je bijna hetzelfde schrijft als een andere naam is niet goed genoeg
- Dat geldt ook voor een naam die je op bijna dezelfde manier uitspreekt

- De naam moet niet verbasterd kunnen worden
- Een straatnaam mag geen rare associaties oproepen
- Je moet de naam goed kunnen uitspreken
- Liever geen buitenlandse namen; persoonsnamen mogen wel
- De commissie is extra voorzichtig bij het vernoemen van personen
- Straatnamen mogen niet strijdig zijn met merkrecht of copyright
- De naam van een hof of parkeerplaats moet iets te maken hebben met de straat van waaruit het hof of de parkeerplaats bereikbaar is
- Een straatnaam mag maximaal 24 lettertekens hebben, inclusief spaties

Leuk?

Al die regels, al die gevoeligheden, al dat zoekwerk; is het wel aantrekkelijk om mee te denken over de naamgeving van de stad? Marc Wit, teamleider Stadsbeheer: "Vorig jaar adverteerden we met een vacature voor een nieuw burgerlid. Ik stond versteld van de hoeveelheid reacties. Bijna iedereen schreef dat het hun erg leuk leek om straatnamen te bedenken. Er is dus veel belangstelling voor dit onderwerp." Oud-commissielid Lammert Wierstra: "Ik heb altijd gezegd: het is de leukste hobby binnen de gemeente."

Van RIJP naar ZIJP (1970 – 1978)

De tweede commissie

De eerste namen binnen de stad kwamen van het Projectbureau Almere (PBA), een nieuw onderdeel van de RIJP. Het PBA werkte de nieuwe stad verder uit en bedacht de eerste namen voor stadsdelen, wijken en straten. Deze namen werden formeel vastgesteld door het Openbaar Lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolders (de ZIJP), de voorloper van het gemeentebestuur.

Haven, Stad en Buiten

In het Flevobericht 'Almere, hoe het begon' van K.E. Nawijn vertelt ir. D. Frieling hoe de naam hem gewoon te binnen schoot. Het PBA wilde graag dat er een levendig haventje zou ontstaan bij de eerste kern. Door het stadsdeel Almere Haven te noemen, zou die haven vast vanzelf ontstaan. Bovendien: Lelystad begon ook met Lelystad-Haven.

'Stad' is bedacht door planoloog K.E. Nawijn. 'Stad' sluit aan bij de stedelijke beleving, de plek waar je naartoe moet als je iets nodig

hebt. Hoe mensen vanaf het platteland naar 'de stad' gaan als ze nieuwe kleren nodig hebben. 'We gaan de stad in' is bovendien een andere manier om te zeggen: 'We gaan uit'. Met de inval van 'Stad' verdwenen opties als Almere-Centraal en Almere-Binnen van tafel.

'Buiten' was bijna een voor de hand liggende keuze. Het derde stadsdeel moest een echt buitengebied worden. Groen, ruim, meer koopwoningen. Buiten wonen, dat was het gevoel dat in de stadsdeelnaam tot uiting moest komen. Almere Buiten dus.

En Hout, Poort en Pampus

Almere Hout zou aanvankelijk Almere-Oost of Almere-Sticht heten. (Een Sticht is een klooster of een gebied dat onder een bisschop valt. Met Het Sticht wordt meestal Utrecht bedoeld.) Sticht is jaren gebruikt als werknaam voor het huidige Hout. Uiteindelijk is de naam toch afgeketst. Oud-commissielid Ton ten Brinke: "Men vond het niet goed genoeg klinken voor wat het moest worden. Ik weet nog steeds niet goed waarom." Oud-commissielid Lammert Wierstra: "Ik vermoed dat men bang is geweest voor verbastering tot bijvoorbeeld Almere Gesticht." Ten Brinke: "Dat terwijl Sticht toch gewoon een keurige naam is. Gelukkig hebben we 'm in 1983 alsnog kunnen gebruiken voor de Stichtse Brug."

Eerste straatnaam van Haven: De Paal. Of Bivak. Of Schoolwerf
Eerste straatnaam van Stad: Flevostraat
Eerste straatnaam van Buiten: Noordeinde

Almere-Strand was lange tijd de werknaam voor het huidige Almere Poort. Maar 'Strand' klonk te lichtig voor wat men in dit stadsdeel wilde bereiken. Het legde te veel aandacht op de ligging aan het water, op recreatie. Dit nieuwe stadsdeel, zo dicht bij de snelweg, de trein en de brug met het vasteland, dat was de poort die heel Flevoland ontsloot. Die boodschap moest krachtig uitgedragen worden – vandaar: Almere Poort.

De naam Almere Pampus bestaat al vanaf de eerste plannen voor bebouwing in dit gebied. Tot op de dag van vandaag is deze naam niet aan discussies onderhevig.

Eerste straatnamen in Haven

De bouw van Almere Haven startte met het slaan van de eerste paal, 2 september 1974. Die paal ondersteunde de eerste Almeerse telefooncentrale. Het bedrijventerrein waar deze centrale werd gebouwd, heet sindsdien De Paal. Hoewel de RIJP al eerder doorgaande polderwegen had benoemd, zou je kunnen zeggen dat De Paal de eerste straatnaam in Almere is.

December 1975 betrokken de eerste officiële bewoners hun tijdelijk onderkomen vlakbij de Gooimeerdijk, tegenover het huidige Zorgcentrum De Overloop. De bewoners waren een PGEM-monteur, een PTT-medewerker, twee verpleegkundigen, een

ambtenaar van de RIJP en drie rijkspolitieagenten en hun gezinnen. De landdrost (de bestuurlijke 'voorloper' van de burgemeester) stelde voor deze tijdelijke woningen ook een tijdelijke straatnaam te geven: Bivak. Op 1 juni 1978 werd het Bivak opgeheven. Het huidige Bivak in het centrum van Almere Haven is vernoemd naar deze eerste officiële woonstraat van Almere Haven.

In april 1976 deed het PBA voorstellen voor buurt- en straatnamen in Haven. De buurtnamen verwijzen naar landschapselementen. Zo is een gouw een landstreek, een werf een bouwterrein, een meent een gemeenschappelijke weide, een mark een landgoed, een wierde een Groningse vluchtheuvel, een griend een met rijshout begroeide landstrook langs het water en een hof een tuin. De RIJP-directeur stelde de namen voor aan de landdrost, die de namen in augustus 1976 vaststelde.

Van RIJP naar ZIJP (1970 – 1978)

Drie maanden later, op 30 november 1976, werden de woningen aan de Schoolwerf als eerste opgeleverd. Daarmee is de Schoolwerf de eerste officiële naam van een bewoonde straat van Almere.

Eerste bedrijvigheid

Industriegebied De Vaart lijkt in 1978 nog ver weg van Almere Haven; toch vestigen zich hier al een aantal bedrijven. Zo ontstonden al in 1978 de Hefbrugweg, Vlotbrugweg, Draaibrugweg, Klapbrugweg en de Grote Vaartweg.

In het Stadsarchief bevindt zich een kaart uit 1979 met daarop ingetekend de toen geplande bedrijventerreinen in en rond Almere Stad. Op deze kaart worden genoemd: Gooisekant, Hollandsekant, Markerkant, Randstad, Stichtsekant (ongeveer op de plaats van de huidige Veluwsekant), Geldersekant (ongeveer op de plaats van de huidige Sallandsekant) en Flevokant (rond de spoorlijn in Tussen de Vaarten).

De namen van deze bedrijventerreinen (en van nieuwere terreinen die op –kant eindigen) verwijzen naar kunstmatige eindpunten van lijnen die vanuit het centrum van Almere Stad over de bedrijventerreinen en verder getrokken worden. Zo komt een lijn over de Markerkant uit op Marken, een lijn over de Veluwsekant op de Veluwe en een lijn over de Gooisekant in het Gooi. En zo verder.

Marken, dreven, kanten en pieren

Typisch Almere: de structuur

Almere bestaat uit verschillende stadsdelen met een eigen identiteit, staat op de website van de gemeente Almere. De naamgeving draagt bij aan die identiteit. Aan de naam van een wijk is te zien in welk stadsdeel die wijk ligt. Dat is handig, zo kunnen bewoners zich makkelijker oriënteren.

Per stadsdeel:

Haven: de wijknamen eindigen op -en

De Gouwen, De Grienden, De Hoven, De Marken, De Meenten, De Velden, De Werven, De Wierden.

Uitzondering: Centrum, Overgooi

Stad: de wijknamen eindigen op -wijk

Danswijk, Filmwijk, Kruidenwijk, Literatuurwijk, Muziekwijk, Parkwijk, Staatsliedenwijk, Stedenwijk, Verzetswijk, Waterwijk.
Uitzonderingen: Noorderplassen, Stadscentrum, Tussen de Vaarten

Buiten: de wijknamen eindigen op -buurt

Bloemenbuurt, Bouwmeesterbuurt, Eilandenbuurt, Faunabuurt, Indische buurt, Landgoederenbuurt, Molenbuurt, Oostvaardersbuurt, Regenboogbuurt, Seizoenenbuurt, Sieradenbuurt, Stripheldenbuurt.

Nog in ontwikkeling:

Hout: de wijknamen eindigen op -horst

Poort: de wijknamen eindigen op -kwartier

Pampus: in 2007 nog niet bekend

Typisch Almere: de stratenstapel

Iedere stad is opgebouwd uit grote wegen, kleine paden en alles wat daartussen zit. In Almere illustreert de consequente naamgeving die structuur:

...-ring: verbindingsweg rondom de stad

...-dreef: grote weg rondom een wijk

...-weg: toegangsroute tot een wijk

...-laan: brede, belangrijke route in een wijk, meestal met bomen

...-straat: geeft per auto toegang tot de huizen

...-hof: door bebouwing omsloten

...-plantsoen: groene ruimte, deels door bebouwing omsloten

...-pad: voor voetgangers en/of fietsers

Typisch Almere: dynamisch

In een stad die zo snel en zo grootschalig groeit als Almere is uitzonderlijk veel behoefte aan namen. En aan reservenamen, want – ook dat is typisch Almere – plannen wijzigen nog al eens of er

Marken, dreven, kanten en pieren

komt een klein stukje wijk bij. De snelle groei en de grote naam-behoefte legt in piekperiodes nogal wat tijdsdruk bij de commissie. En veel behoefte aan namen. Dat vraagt om een grote commissie, die vaker moet vergaderen dan elders in Nederland.

De nummerloze dreef

Een dreef heeft in principe geen huisnummers. Een doorgaande, drukke weg, daar horen geen huizen aan. Soms staan er wel woningen aan de ventweg: een parallelweg op enige afstand van het verkeer. Die ventweg heeft dan een andere naam. Uitzondering: de Cinemadreef. De ventwegen aan beide zijden van de Cinemadreef heten ook Cinemadreef. De verkeerssituatie is langs deze weg zo overzichtelijk en de ontsluiting zo goed dat de hulpverlening geen last heeft van deze driedubbele straatnaam.

Typisch Almere: Lef. Of niet?

Oud-commissielid Lammert Wierstra: “Gewaagde keuzes als popmuzikanten, striphelden en filmsterren, dat kan hier. Maar in deze stad is ook plaats voor een ‘soft’ thema als dans. Geen Dorpsstraat, geen standaardwijken, maar gewaagde en ongebruikelijke keuzes als Golden Earringstraat, als Weerwater. Ik vind dat dat getuigt van durf, lef en eigenzinnigheid.” Oud-commissielid Ton ten Brinke: “Nee, dat is geen lef. Niet van ons, tenminste. Voorstellen doen, daar is niets stoers aan. Een bestuur dat het aandurft om een voorstel als de Stripheldenbuurt over te nemen, dat getuigt wél van lef.”

Voorzitter André Geurts: “We vallen op, zoveel is zeker. Maar of dat nou lef is... Er is veel aandacht voor Almere, dat zit in het systeem van een jonge, explosief groeiende stad als deze. Opvallen gaat vanzelf, dat komt niet doordat we met elkaar nou zoveel lef tonen. Wel is de commissie erg vrij in het denken. Er is een goede balans tussen de vrijheid die we krijgen en de vrijheid die we nemen. Daardoor onderschrijven wij naamvoorstellen van ontwikkelaars niet zomaar. We zijn betrekkelijk autonoom, we durven een eigen koers te varen. Misschien is dat niet zozeer lef, maar wel typisch Almere.”

Veilige namen, geen nummers (1978 – 1984)

De eerste eigen commissie

Op 21 september 1978 stuurt landdrost Han Lammers zijn relaties een brief: “In overeenstemming met het dagelijks adviescollege heb ik besloten om de straatnaamgeving in Almere in het vervolg te laten voorbereiden door een zgn. straatnaamgevingscommissie. Deze commissie krijgt tot taak gevraagd en ongevraagd adviezen inzake straatnaamgeving te verstrekken aan het dagelijks adviescollege van Almere. Voorts onderzoekt de straatnaamgevingscommissie bij de bevolking levende suggesties op het gebied van straatnamen op bruikbaarheid.”

De eerste echte eigen straatnaamgevingscommissie was een feit.

Veiligheid boven alles

Politieaanvoerder Ton ten Brinke zat van 1978 tot 2003 in de commissie als vertegenwoordiger van de hulpdiensten: politie, brandweer en GGD. Andere oud-leden omschrijven hem als het geweten of de waakhond van de commissie. Ten Brinke: “Ik heb de anderen moeten opvoeden in het denken over veiligheid. Er is zo veel waar je niet bij stilstaat als je niet gewend bent om vanuit een veiligheidsperspectief te denken, dus ik heb die rol heel serieus genomen. “Hulpdiensten moeten zeker weten waar ze moeten zijn en hoe ze daar komen. Daar moet je je ruimte op inrichten. Een voorbeeld. Een pad mag niet aan weerszijden van een kruising met de busbaan dezelfde naam hebben, want een hulpvoertuig kan de smalle

oversteek niet maken. Komt een ambulance aan de ene kant van de busbaan aan, terwijl hij aan de andere kant moet zijn, dan kan dat mensenlevens kosten.

“Bovendien moeten mensen in een noodsituatie duidelijk kunnen aangeven waar ze zich bevinden, ook als ze in paniek zijn. Duidelijkheid dus, omwille van veiligheid. Ook moet een straatnaam passen bij het type weg. Een van de erfenissen van de oude naamgeving was bijvoorbeeld het Pampuspad, de huidige Pampusweg. Een autoweg die ‘pad’ heet, is niet veilig. Mensen gaan twijfelen: is dit nou een autoweg of niet? Die naam hebben we daarom snel gewijzigd.

Sport in Stad

Het eerste sportpark in Almere Stad heet sinds 1981 het Klein-Brandt Sportpark. In 1982 boog de commissie zich over een nieuwe sportpark in Almere-Stad. Het advies dat uit dit overleg rolde, bevatte een toelichting bij de geadviseerde naam. Dat was nieuw. Ook is het de eerste keer dat een van de commissieleden een eigen variant op deze naam laat opnemen in het advies. Het park wordt vernoemd naar de aanvoerder van het Nederlands voetbalelftal dat in 1908 tijdens de Olympische Spelen in Londen een bronzen medaille won: Johannes Marius de Korver. De keuze viel op de variant die de meerderheid van de commissie voorstelde: De Korver Sportpark.

Koningin Beatrixpark

In 1981 verscheen het Koningin Beatrixpark op de kaart. (Het deel ten zuiden van de spoorlijn heette aanvankelijk nog Stadsplantsoen.) De naam 'Koningin Beatrixpark' is er niet zonder slag of stoot gekomen. De commissie had geadviseerd het park te vernoemen naar de belangrijke Britse stedenbouwkundige, godfather van de tuinsteden: Ebenezer Howard. Maar in 1981 bracht de koningin een bezoek aan Almere ter ere van het vijfjarig bestaan van de stad. Zij zou het ontwerp voor het park onthullen én er de eerste boom planten. Landdrost Han Lammers, goed bevriend met prins Claus, zag in het bezoek aanleiding om het park niet naar Howard te vernoemen, maar naar haar. Tegen het advies van de commissie in en na het nodige rumoer heeft Lammers toen de naam Koningin Beatrixpark vastgesteld. Dat kwam hem te staan op een spotprent in De Almare, waarop hij met een bijl het bord 'Ebenezer Howardpark' omhakt. Dát park zou er trouwens jaren later alsnog komen, maar dan in de Parkwijk en een stuk kleiner dan het oorspronkelijke Ebenezer Howardpark.

Er is nog iets aan de hand met het Beatrixpark. Vrijwel iedereen noemt het park Beatrixpark. Zelfs op de website van de gemeente Almere wordt de naam zo gebruikt. Maar het park heet Koningin Beatrixpark. Met Koningin ervoor dus. Wel lopen door het park het Beatrixpad, de Beatrixlaan en de Beatrixpromenade. (Zonder Koningin vooraf.)

Dat ging in die beginperiode nog vrij makkelijk. Het heeft alleen nog heel lang geduurd voor de oude borden verdwenen waren.

"De andere commissieleden zullen best eens gedacht hebben: daar heb je hem weer, maar onduidelijkheid kan mensenlevens kosten. Dus ik bleef maar hameren en voorbeelden geven. Voor mijn gevoel was dat een moeizaam proces, maar ik hoor dat inmiddels ieder commissielid die iets over zijn commissiewerk vertelt binnen vijf minuten over veiligheid begint. Heb ik dus toch iets bereikt."

Het Meerestein-ritueel

Het allereerste gebouw in Almere Stad was het ontwikkelingskantoor van de RIJP, gebouw Meerestein aan de Flevostraat. Het gebouw zelf heeft inmiddels moeten wijken voor het nieuwe stadshart, maar leeft nog voort in de naam Meeresteinkade. Toch was over deze naam discussie binnen de commissie. Het gebouw Meerestein was vernoemd naar landgoed Merestein in Heemskerk. Al vroeg had de commissie het idee om in een later stadium nog ergens in Almere een hele wijk naar landgoederen te vernoemen. En dan zat je daar met die vermaledijde Meeresteinkade, heel ergens anders, in het hartje van Stad. Vooral Ton ten Brinke heeft zich jarenlang druk gemaakt over deze kadenaam. Maar, zo geeft hij toe: "Het was op een bepaald moment meer een gewoonte dan een heikel onderwerp. Iedere bijeenkomst moest ik nog even mopperen op de Meeresteinkade, dat hoorde gewoon bij de rituelen van de vergadering."

Juli 1980 ontstonden de namen voor het eerste deel van het centrum: Blekerstraat, Brouwerstraat, Chirurgijnhof, Koperslagerhof, Touwslagerhof, Vijzelaarhof, Wagenmakerbaan, Zadelmakerstraat en Zoetelaarpassage.

Het centrum van Almere Stad blijft groeien. Opmerkelijk is het advies van 2 november 1982. De commissie erkent zich enigszins op het thema voor het centrum verkeken te hebben, zo lezen we in een advies: “De commissie zal zich overigens in een van haar komende vergaderingen buigen over de vraag of het verstandig is om het gehele centrumgebied van Almere-Stad te voorzien van (ambachtelijke) beroepsnamen. Het aantal bruikbare namen in deze categorie blijkt n.l. bij nader inzien minder te zijn dan aanvankelijk was voorzien en bovendien vindt de commissie, dat met name de hoofdwinkelstraten zich minder lenen voor deze naamgeving.”

Heel Nederland in de Stedenwijk

De oudste straatnamen voor Stedenwijk staan op een kaart van 14 december 1979: de noordelijke provincies dienden als bron. Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland en Overijssel volgden een maand later. De geplande Kampenweg leek te veel op een weg in het buitengebied, die door de RIJP destijds Kampweg was genoemd. De commissie besloot daarom de Kampweg een andere naam te geven en de Kampenweg te handhaven.

In april 1980 zijn de omliggende dreven aan de beurt (Stedendreef, Waddendreef, Hollandsedreef, Havendreef, Markerdreef en Spoor-dreef). De eerste bewoners komen op 25 juni 1980.

In 1982 volgen plaatsnamen uit de resterende provincies (Zeeland, Noord-Brabant en Limburg). Er wordt nog wat aangevuld en geschoven. Zo wordt de Amstelveenstraat alsnog de Aalsmeerstraat.

Ton ten Brinke: “Die hofjes, wat een ramp was het om die te benoemen. Waar gaat het ene hofje over in het andere? Hoe los je het op met de nummering? Wat is logisch? Wat is duidelijk? We waren als commissie dolgelukkig toen de hofjesmode na verloop van tijd overwaaide.

RICHARD G. VASTENHOUD

1324 JH. ALMERE,
APELDOORNSTRAAT 18
TELEFOON 03240-3 25 64
POSTGIRO 1832669

30/11 '81

L.S.

Wijzig mijn suggestie voor een naam voor de
volgende woonwijk van Almere-Stad (fase 2 E.)

● Mijn voorstel heet "Kruidentwijk"

De namen van de straten, pleinen, etc. konden
dan de Nederlandse benamingen kunnen zijn
van die (on-)kruiden welke in onze polder en
daarbuiten groeien en/of groeiden.

Deze planten komen nl. de laatste tijd steeds meer
in de belangstelling en nu doet zich een uitstekende
gelegenheid voor om blij te zijn van 'juiste tijd op'
het milieu en om te hopen voor een heelst van deze
(promies) geweest.

In de hoop u heel veel van dienst te zijn geweest,
verblijft ik.

Hogachland.

[Handwritten signature]

“Hetzelfde geldt voor de genummerde wijken: geen straatnaam, maar een straatnummer, zoals op de Markerkant en de Randstad. En dan nog eens huisnummers. En een postcode. Vooral hulpverleners zijn altijd erg tegen dit systeem geweest. Je hebt heel snel verwarring met al die nummers. Daarom hebben we na de eerste experimenten gekozen voor gethematiseerde bedrijventerreinen en zijn we in de woonwijken niet aan straatnummers begonnen.” Lammert Wierstra, ambtenaar (destijds Burgerzaken) en commissielid van 1990 tot 1997: “Dat rare Lelystadse model met die malle nummers, dat sloeg hier helemaal niet aan. Dat vonden we allemaal veel te Amerikaans. Abstract, afstandelijk. Mensen hebben niets met dit soort nummers.”

Polderplanten

In 1980 stond er een oproep van de straatnaamgevingscommissie in de krant: wie bedenkt een goede naam voor een nieuw gebied in Almere Stad? Eén van de mensen die reageerden was Richard Vastenhouw.

“Wij woonden destijds in Stedenwijk Midden; we hoorden nog net bij de vijfhonderd eerste bewoners van Almere Stad. Ik las die oproep in de krant en ging eens denken. Taal is een hobby van me. Voor mij geen cryptogrammen, maar van die eenstapssprongetjes maken in je hoofd, daar beleef ik veel plezier aan. Ik ben al jaren

Almere Buiten West(en)

In het Stadsarchief bevinden zich twee ongedateerde tekeningen met conceptnamen voor treinstations. Vermoedelijk zijn dit tekeningen uit 1982/1983. De eerste tekening noemt van zuid naar noord: Almere-Hollandsekant, Almere-Centraal Station, Almere-Hoge Vaart, Almere-Buiten Centrum en Almere-Buitenkant. Op de tweede kaart zijn met Typex wijzigingen aangebracht; het tweede station heet nu gewoon Almere. Onder de Typex komt nog net een eind-m uit. Heeft er Almere-Centrum gestaan? Dat is het in elk geval uiteindelijk wel geworden. En in Buiten is Almere-Buitenkant eerst gewijzigd in Almere-Buiten Oost, waarna ‘Oost’ weggewit is. Het was helaas verspilde moeite; de NS geeft zelf namen aan stations. “Jammer”, zegt oud-commissielid Lammert Wierstra, “wij hadden ons enorm verheugd op de opening van station Almere Buiten Westen.” De eerste trein reed pas in 1987.

lid van het Genootschap Onze Taal. Rond de tijd van de oproep af-ficheerde Almere zich – meer dan tegenwoordig – als een groene stad. Ook stond er veel in de krant over het milieu en over het leefklimaat in de polder. Op onze vruchtbare poldergrond bleken planten en kruiden te groeien, die elders niet meer voorkwamen. Dat was bijzonder en typerend voor het Almeerse landschap. Van daar mijn voorstel: Kruidenwijk.

Veilige namen, geen nummers (1978 – 1984)

In de oproep stond dat er minstens ik-weet-niet-meer-hoeveel straatnamen aan het thema gekoppeld moesten worden; dat leek me geen enkel probleem. Ik motiveerde mijn idee op een A4'tje, want ik vind dat je alles altijd met één A4'tje af moet kunnen. En kijk aan: mijn voorstel werd uitgekozen. Dat is toch leuk. Er was geen prijs verbonden aan de oproep, wel kreeg ik een blauwdruk van de wijk: een technische bouwtekening waar de Kruidenwijk met namen en al was ingetekend.

Ik probeer creatief te zijn, niet altijd met evenveel succes. Hoewel, ik heb nog een Almeerse naam bedacht. Voor de volkstuinvereniging waar ik lid van was, heb ik de naam bedacht: Het Spanningsveld. Dat kwam voort uit de combinatie van inspannen én ontspannen in je volkstuin. Bovendien liepen die elektriciteitsdraden

boven het gebied. Het gebied heet nog steeds Spanningsveld en de brug ter plekke de Spanningsveldbrug. Zo heb ik eigenlijk met drie namen mijn bescheiden stempel op Almere gedrukt.

“Toen ‘mijn’ Kruidenwijk werd gekozen, zei ik: als ik ooit nog ga verhuizen, dan moet het wel naar mijn eigen wijk zijn. En zo geschiedde: in 1990 verlieten we de Stedenwijk voor het huis in de Kruidenwijk, waar we tot op de dag van vandaag wonen.”

In 1982 verschijnt de Kruidenwijk op de kaarten. Eén straatnaam viel aanvankelijk niet goed, maar kwam er toch: de Sesamstraat. Lammert Wierstra: “Het is vast een Broodje Aap-verhaal, maar het doet al jaren de ronde, dus het moet maar verteld worden. Het schijnt dat op het Leidseplein in Amsterdam ooit iemand door de politie staande werd gehouden. Hij moest zich bekend maken. ‘Ik ben Bert’ zei hij, ‘en ik woon in de Sesamstraat’. Volgens het verhaal werd de man vervolgens afgevoerd omdat de agenten dachten dat ze in de maling werden genomen. Maar de man heette écht Bert en woonde écht in de Sesamstraat. Nogmaals: of het waar is, ik weet het niet...”

Ouderwetse Europese steden

Een andere reactie kwam van de heer Gorter uit Almere Haven. Hij stelde voor in aansluiting op de Stedenwijk een Europese Stedenwijk aan te leggen.

Veilige namen, geen nummers (1978 – 1984)

“Hoe kwam ik daar op? Ik zie altijd mogelijkheden, maar de directe aanleiding voor dit voorstel is me ontschoten. Almere was nog klein, ik woonde hier eigenlijk in een dorp van zo’n vijfduizend man. Han Lammers, de landdrost, kwam gewoon langs, je had goed bezochte buurtbijeenkomsten. Mensen waren makkelijker betrokken en je was sneller gemotiveerd om je eens ergens voor in te spannen. Maar de aanleiding... Misschien was het omdat ik een zwak heb voor ouderwetse Europese steden. Daarmee bedoel ik steden als Luik, Oporto, Triëst. Steden waarvan de glorie in het verleden ligt en die nu de tijd tegen hebben. Dat is interessant. Je ziet nog iets van de oude rijkdom van zo’n stad, maar de grandeur van een stad die beter aansloot bij de tijdgeest, zoals Parijs, die ontbreekt. Dat geeft ze iets ouderwets, maar ook iets onweerstaanbaar charmants.

“Later heb ik nog eens een voorstel ingestuurd, voor de Golda Meirstraat. Ik had – en heb – veel respect voor die vrouw en in de Staatsliedenwijk mochten van mij ook minder geijkte namen komen. Daar moet je toch naar zoeken, vind ik. Een straatnaam moet wel een beetje origineel zijn. Maar ik vind herkenbaarheid ook belangrijk. Je moet een handvat hebben om je te oriënteren in de stad. Dat doen we in Almere heel aardig.

“Nu komt er een Europakwartier in Poort, hoor ik. We zijn toch Europeanen, hè, misschien liep ik destijds wat voor.”

DE HEER GORTER

leder pad, iedere brug

Ieder pad

In 1981 krijgt het eerste fietspad een naam: het Fontanapad. Dit wordt een trend die de komende jaren in heel Almere wordt doorgezet: paden en fietspaden mét namen. Alle fietspaden worden aanvankelijk vernoemd naar ontwerpers van fietsen en fietsonderdelen. Dit is een initiatief van oud-commissielid namens de hulpverlening Ton ten Brinke. “Op paden kan ook iets gebeuren! Zelf kwam ik ooit ergens in de velden in de buurt van Lelystad in een situatie waarin ik hulp nodig had. Dus ik belde de meldkamer, maar ik kon onmogelijk uitleggen waar ik me precies bevond. Dat is toch niet acceptabel? Je zal daar bijvoorbeeld als sporter maar staan met een of andere blessure.” Binnen de commissie stond Ten Brinke bekend als ‘de waakhond’. Hij fietste heel de stad af op zoek naar dat ene stukje weg of pad zonder naam. Na het Fontanapad volgen in 1982 het Farflerpad, Blanchardpad, Mesurierpad, De Sivracpad, Michauxpad, Von Draispad, Kesslerpad en het Starleypad.

De Almeerse situatie is uniek: ieder pad een naam – en dan ook nog vaak een naam vanuit de fietsindustrie. Zeewolde denkt anders over namen voor fietspaden. Het Almeerse Kolibripad heet officieel maar tot aan de gemeentegrens met Zeewolde Kolibripad. Omwille van de duidelijkheid voor fietsers heeft de gemeente toch toestemming gekregen van Zeewolde om ook op haar grondgebied een bordje “Kolibripad” te plaatsen. Maar namen voor fietspaden, daar doen ze in Zeewolde tot op de dag van vandaag niet aan.

Iedere brug

Van Ten Brinke stamt ook het idee om alle bruggen namen te geven. “Stel er valt iemand in een gracht in Almere Haven. Omstanders willen de politie waarschuwen en noemen de naam van de gracht. Maar hulpdiensten weten dan niet waar ze precies moeten zijn. Toen dacht ik: waar iemand in het water ligt, is meestal ook een brug. Dus ik heb voorgesteld om alle bruggen te benoemen. Zo kun je altijd duidelijk aangeven waar iemand te water is gegaan. En zo kunnen de hulpdiensten dus gericht aanrijden. Het is wel belangrijk dat de namen van de bruggen op een goed zichtbare plaats worden aangebracht, anders werkt het nog niet.”

Het eerste voorstel voor brugnamen stamt van 1980. Meestal begint een voorstel met de zin “De commissie stelt voor...”, maar dit keer is de openingszin: “De commissie is van mening dat het aanbeveling verdient om de bruggen in Almere-Haven van namen te voorzien.” Uit deze formulering blijkt dat het benoemen van bruggen niet gebruikelijk was. De commissie leverde geen half werk: er werden in één klap 37 bruggen van een naam voorzien.

Veilige namen, geen nummers

Gorter bleek zich er niet van bewust, maar volgens Ton ten Brinke is zijn voorstel wel degelijk gebruikt als inspiratiebron voor het centrum van Almere Buiten. Het werden daar niet alleen Europese steden, maar ook wereldsteden. Het aardige van deze wijk is dat het stratenplan heel globaal een wereldkaart symboliseert: wat op de wereldkaart bijvoorbeeld in het westen ligt, ligt meestal ook in het westelijk deel van de wijk. De Amerikaanse straatnamen van Doe Mere zijn waarschijnlijk het bekendste onderdeel van deze wereldkaart.

Snelle wegen

In 1981 werd het eerste deel van de A6 geopend. De oude N6, ook wel de Groningerweg, verdween. Ook de Hogering verscheen op de kaart. In het eerste voorstel zou de hele rondweg Hogering gaan heten. Dat zou leiden tot twee kruisingen Hogering – (deels toekomstige) A6, met een enorme onderlinge afstand. Uit veiligheidsoverwegingen was dat ongewenst. Als hulpverleners naar de ene kruising rijden, terwijl ze op de andere hadden moeten zijn, kost dat nodeloos veel tijd en misschien wel mensenlevens. Vandaar dat de weg Hogering heet tot de Tussenring en verder naar het noorden Buitenring.

Lammert Wierstra: “Ik heb het verhaal uit de tweede hand, dus ik weet niet precies hoe het zit. Het is een kip-ei-verhaal. Wat was er nou eerder? De naam of de ringen? Wat leidde tot wat?”

TON TEN BRINKE

Hoe dan ook: het verhaal gaat dat de Hogering zijn naam ontleent aan het jubileum van de aannemer die het eerste deel van de weg aanlegde: hij was een feestelijk aantal jaren getrouwd. De wegwerkers hebben toen als cadeau dat metalen kunstwerk langs de weg gezet: die twee grote ringen, die allebei op een paal staan. Inderdaad, dat kunstwerk waar een boef later nog voor een paar miljoen aan diamanten in verstopte. Hoge ringen dus.”

Veilige namen, geen nummers (1978 – 1984)

Waterwijk

De naam Waterwijk zien we voor het eerst in 1981. De eerste straatnamen werden voorgesteld op 26 maart: namen op basis van rivieren. Eind 1981 ontstonden namen die niet eindigden op –straat, –weg of –laan, zoals Wijde Blik, De Poel, Weegje, 't Zwet enzovoorts. De eerste woningen werden in 1982 opgeleverd. In dat jaar maakten ook de vissen hun entree. De adviezen van de commissie aan de ZIJP bestonden meestal uit het advies zelf plus een kaart die aanvankelijk met sjabloonletters van namen werd voorzien. In 1982 zien de kaarten er al geautomatiseerd uit. Maar op de kaart die hoort bij het vissenvoorstel zijn de namen met de hand ingeschreven. Waarom? Was er haast met deze kaart of met dit advies? Niemand kan het zich herinneren.

De gemiddelde nieuwbouwwijk wordt module voor module ontwikkeld en benoemd. Meestal zijn er een paar grotere wegen of verbindende paden die door al die stukjes wijk heen lopen. Dat is iets waar de naamgevingscommissie aan heeft moeten wennen. Zo was de IJsselmeerweg een doorgaande weg die dwars door de Waterwijk liep. Maar de ventwegen langs deze weg hadden per stukje wijk telkens een andere naam. Dat was onhandig en onlogisch, want deze ventwegen liepen ook door, net als de hoofdweg. Hoewel de woningen inmiddels bewoond waren, heeft de commissie geadviseerd deze namen snel terug te draaien. De Leeghwaterplas krijgt in 1983 zijn naam.

Lepelaars, Braambergen en Weteringen

In dezelfde tijd ontstond het idee de Noorderplas en de Lepelaarsplassen samen voortaan de Noorderplassen te noemen. Maar de Lepelaarsplassen zijn 'van' het Flevolands Landschap en deze organisatie wilde de naam graag handhaven. Uiteindelijk legde de commissie zich daarbij neer. De vuilstortplaats aan de Waterlandseweg werd Braambergen en ook de Rechte Wetering, de Lange Wetering en de Hoge Wetering waren niet langer naamloze wateren.

Geen kwartieren in Buiten

De commissie stelde in 1983 voor om het eerste woongebied van Almere Buiten Polderkwartier te noemen.

Ton ten Brinke: “In heel nieuwbouw-Nederland ontstonden in deze tijd themawijken. Misschien als reactie daarop sloegen sommige mensen door de andere kant op. Ze wilden nummeren. Ondanks de gemengde gevoelens bij de nummering van de Markerkant en de Randstad lagen er ineens voorstellen om Almere Buiten op een Amerikaanse manier in te delen. Eerst in vier ‘kwartieren’ en vervolgens per kwartier een eerste, tweede, derde straat en zo verder. Men vond dat passen bij het strakke stratenpatroon dat voor Buiten op de tekentafel lag. Het was van de ene kant wel verfrissend, maar ook erg saai. Ik ben blij dat deze plannen weer van tafel verdwenen. Bijkomend voordeel: ‘kwartier’ kon in de reserverbak en kon daar jaren later voor Almere Poort weer uitgehaald worden.”

Het Polderkwartier werd uiteindelijk de Molenbuurt. Dit was een eerbetoon aan de oude molens die in het verleden al zoveel Nederlandse polders hebben drooggemalen. ‘Polder’ uit het oorspronkelijke voorstel komt nog terug in het aangrenzende bedrijventerrein Poldervlak.

Tussenstand

Op een overzichtskaart van 18 juli 1983 staan vastgestelde en toekomstige conceptgebieden ingetekend. Een mooie momentopname.

Vastgesteld zijn in en bij Haven:

Braambergen, Waterlandse tuinen, Windhoek, De Meenten, De Grienden, De Werven, Centrum Haven, De Marken, Vliegerpark, Spittershoek, De Steiger, De Paal, De Gouwen, De Wierden, De Hoven en Jeugdland.

In Stad zijn vastgesteld:

Weerwater, Spanningsveld, Gooisekant, De Korver Sportpark, Flevotuinen, Stedenwijk, Centrum-Stad, Stadsplantsoen, Koningin Beatrixpark, Klein-Brandt Sportpark, Kruidenwijk, Markerkant, Randstad, Waterwijk, Leeghwaterplas, Noorderplassen (gedeeltelijk), Hannie Schaftpark.

‘Voorlopig vastgesteld’ zijn Hollandsekant, Stichtsekant, Geldersekant en Flevokant.

Als conceptgebieden staan de grote Muziekwijk en de Staatsliedenwijk op deze kaart.

In Buiten herkennen we De Vaart, maar het gebied staat niet met naam op de kaart. Alleen een blokje Molenbuurt staat als ‘voorlopig vastgesteld’ conceptgebied op deze overzichtskaart.

What's in a name?

Herinneringen

Een straatnaam is niet zomaar iets. Een adres definieert de plek waar je woont. Het omschrijft waar je leven zich afspeelt en waar je herinneringen opbouwt. Geen wonder dat een straatnaam voor een bewoner meer is dan zomaar toeval. Ook al heb je niets met je straatnaam, reken maar dat je er uiteindelijk iets mee krijgt.

Het is lastiger een gevoel te krijgen bij een nummer dan bij een naam. Straatnummers zoals op de Randstad en de Markerkant (en zoals in Lelystad) zijn daarom geen succes gebleken. Zelfs het plan van de commissie om Almere Buiten onder te verdelen in vier kwartieren haalde het niet; de inschatting was dat mensen zich niet genoeg zouden identificeren met een adres in bijvoorbeeld het Tweede Kwartier.

Een straatnaam maakt deel uit van je identiteit – letterlijk: je hebt je adres nodig als je je identificeert. De naamgevingscommissie is zich daar goed van bewust. Zoals Lammert Wierstra het zegt: “Er moeten wel mensen wonen! De commissie kan zo een wild idee bedenken, geen kunst aan. Maar we moeten ons er wel van bewust blijven dat mensen moeten vertellen waar ze wonen. Zonder blikken of blozen. Een naam die binnen de commissie al grote emoties oproep, viel meestal buiten de commissie ook niet goed. Verschillende opvattingen en meningsverschillen zijn van alle tijden. Wat de een leuk vindt, kan de ander verwerpelijk vinden. Maar sommige gevoelens zijn tamelijk universeel.”

Verwachtingen

Hoe belangrijk mensen hun straatnaam vinden, blijkt wel uit de vele telefoontjes die betrokken ambtenaren krijgen. “Weet u het al? Wat wordt mijn straatnaam?” Het verlossende bericht valt wel eens tegen. Secretaris Trudy van Roijen: “Dan zeggen mensen dat de projectontwikkelaar hun had verteld dat ze in een laan zouden komen te wonen, maar dan noemen wij het de zus-en-zo-sstraat. Soms hebben mensen daar moeite mee. En soms reageren mensen negatief omdat ze niet weten waar hun straatnaam vandaan komt. Zo was er iemand die heel teleurgesteld was over zijn Pa Pinkelmanstraat. Ik kreeg deze meneer aan de telefoon en heb een enthousiast verhaal verteld over de amusante boeken van Godfried Bomans, met Pa Pinkelman en Tante Pollewop in de hoofdrollen. Later belde hij terug. Hij was de boeken gaan lezen en was helemaal om. De boeken waren fantastisch en hij was inmiddels trots op zijn straatnaam.” Vice-voorzitter Cor Schaake: “Daarom vinden we als commissie dat het niet erg is als van de straatnamen een educatieve werking uitgaat. We doen het er niet om, maar het is mooi meegenomen als iemand nog iets opsteekt van een straatnaam.”

Muziek, film, dans

Salie – Satie

In de Muziekwijk werd een groep straten vernoemd naar componisten. Daarbij werden alleen de achternamen gebruikt. Dus niet: Amadeus Mozartplantsoen, maar: Mozartplantsoen. In een enkel geval leidde dat tot een naam die te veel leek op een al bestaande straatnaam. Satiestraat (Muziekwijk) klinkt bijvoorbeeld te veel als Saliestraat (Kruidenwijk). In dergelijke gevallen werd de componist toch inclusief voornaam vernoemd. Zo ontstond bijvoorbeeld de Eric Satiestraat.

De Golden Earring en het gestolen bord

Toenmalig ambtenaar Burgerzaken en commissielid Lammert Wierstra: “In de Muziekwijk hadden we nog een stukje wijk over. We wilden hier hedendaagse straatnamen en bedachten onder meer de Golden Earringstraat. Zo’n naam vroeg natuurlijk om een optreden in de straat. Er woonden al mensen, de bordjes hingen al, dus een onthulling zou onzinnig zijn. Daarom bedachten we iets anders. We hebben een levensechte kopie laten maken van hun straatnaambord. Dat zouden we overhandigen tijdens een feestelijk optreden in de straat, ergens in juni 1991.

“Het was een drukke bedoeling, veel gedrang, veel adrenaline. De band stond op het podium, een meneer hield namens de gemeente een officieel praatje en ik gaf het bord aan voor de overhandiging.

Kerende bussen

Lammert Wierstra: “Een aantal namen hadden we al voor het centrum van Almere Buiten: Evenaar, Noordeinde, Globeplein. Het was een ongelukkig gekozen thema, die dingen van een landkaart. Er was zo weinig variatie mogelijk; wat moest je nou nog meer?! Toch moest er nog een passende naam komen voor het busstation. Ik reed met een vriend mee en ineens wist hij wat het moest zijn. De plek waar de bussen keren – want er was nog niet genoeg Almere Buiten om verder te rijden – dat moest wel het Keerkringplein worden.”

Marlene Dietrichstraat
Filmwijk 25

Meteen daarna ging de band spelen, dus ik kreeg het bord weer in mijn handen gedrukt; of ik het even wilde vasthouden. Na een paar nummers vonden de jongens het leuk geweest en vertrokken ze per limousine. Stond ik daar nog, met dat bord. Toen heb ik het maar in de kast op kantoor gelegd. Inmiddels hangt het al weer geruime tijd in mijn werkkamer aan de muur. Op de website van de groep heeft een hele tijd gestaan dat het bord tijdens het optreden 'op onverklaarbare wijze' is verdwenen. Nee heren, het hangt gewoon hier!"

In een interview in Noise Rockmagazine uit 1993 vertelde de band zeer vereerd te zijn met de eigen straatnaam.

Mr. Lammert, please do

Terwijl de stad de magische omvang van 100.000 inwoners bereikt en de gemeente Almere de eerste stappen zet in de richting van een nieuw hart voor Almere Stad, worden in 1994 de eerste woningen van de Filmwijk opgeleverd. Net als eerder bij de Muziekwijk en later bij de Stripheldenbuurt was er kritiek. Veel Engelse namen, levende acteurs die nog een scheve schaats zouden kunnen rijden, een triviaal thema.

Oud-commissielid Lammert Wierstra: "Wat nou, triviaal. Marlene Dietrich, Simone Signoret, dat waren toch actrices van ongekend formaat?! Het is toch prachtig om die te vernoemen? La Dietrich leefde nog, dus we moesten toestemming vragen om haar te vernoemen.

Echt

In 1984 is het zover: Almere wordt een echte gemeente, met een gemeenteraad en een burgemeester (voormalig landdrost Han Lammers). De bouw van Buiten begint en twee jaar later heeft Almere al 50.000 inwoners.

Exit Winnie

Het Winnie Mandelapark is een voorbeeld van hoe het vernoemen van levende mensen tot problemen kan leiden. Toen het Winnie Mandelapark als naam werd vastgesteld, was Winnie bekend als de loyale echtgenote en bondgenoot van Nelson Mandela, anti-apartheidstrijder van onbesproken gedrag. Evengoed, in 1991 kwam Winnie in opspraak. Ze werd schuldig bevonden aan betrokkenheid bij de ontvoering van de veertienjarige Stompie Seipei, die later vermoord werd. Dat was aanleiding de parknaam te wijzigen in Mandelapark. In 2003 zou Winnie vanwege fraude en diefstal voor vijf jaar achter de tralies verdwijnen. Maar toen was ze 'haar' park in Almere al jaren kwijt.

Muziek, film, dans

We wisten dat ze in Parijs woonde. Ik was secretaris, het was mijn taak die toestemming te regelen. 'Dat wordt een mooie brief in het Engels, Lammert', riep de commissie mij vergenoegd toe. Maar ik zou kort daarop met vrouw en kind naar Parijs gaan, dus ik riep meteen terug: 'Ik ga wel even bij haar langs.' Ik denk dat niemand me geloofde.

"Via via kwam ik aan haar adres: Avenue Montaigne 12, in het chique achtste arrondissement. Dus wij naar Parijs, naar de Avenue Montaigne. Niks afspraak, ik belde gewoon aan. We kwamen achter de voordeur in zo'n typische Franse belle epoque-vestibule: glanzend marmer op de vloer, een grote wenteltrap met hekwerk vol smeedijzeren krullen en frutsels, kroonluchter, zo'n tafeltje met een grote vaas met een enorme plant, en daar zit je dan op

dat bankje te wachten met je vrouw en kind. Ik moet bekennen: een beetje opgelaten voelde ik me wel! Toen ging de lift open. Dat beeld zal ik nooit vergeten: die vrouw in een lichtblauwe peignoir en een idem doek om haar hoofd gewikkeld, fantastisch. Ik in mijn beste Frans en Engels door elkaar vertellen waarvoor ik kwam. Ze was een beetje korzelig en zei al snel dat ze het allemaal wel best vond. Maar ik moest haar toestemming zwart op wit hebben. 'Wait a moment', zei ze en vertrok naar boven. Wij weer op dat bankje; het was net of je naar de tandarts moest. Toen schoven de lift-deuren weer open, gaf ze me een lichtblauw kaartje waar ze alleen maar opschreef: Mr. Lammert, please do. En weg was ze weer.

"Toen we weer buiten stonden, riep ik alleen maar yes, yes, yes! Niet omdat het gelukt was haar toestemming te regelen, maar omdat ik de commissie dit verhaal kon vertellen."

Uitzondering Noorderplassen

Formeel is de wijk Noorderplassen een onderdeel van Almere Stad. Hulpverlener Ton ten Brinke: "Maar door de ligging buiten de Hogering is Noorderplassen nooit gezien als onderdeel van Stad. De wijk bungelde er een beetje bij." Het is daarom nooit bezwaarlijk gevonden dat de wijknaam niet op -wijk eindigt, zoals in de rest van Almere Stad.

Noorderplassen moest straatnamen krijgen die met water te maken hadden, maar die heel anders van karakter waren dan de straatnamen in de Waterwijk. Lammert Wierstra had de Antillen voorgesteld, maar dat werd niets. “Ik vermoed dat de associatie met Antillianen op dat moment niet goed lag.”

Resort-eilanden als Martinique en Guadeloupe, dat was het andere uiterste. Uiteindelijk kwamen vaartermen bovendrijven: Loefzijde, Stuurboord enzovoorts. Wierstra: “Ik werd steeds gebeld door een vrouw die heel graag wilde weten of we al een naam hadden voor haar toekomstige straat. ‘Overstag,’ kon ik haar op een goede dag meedelen. Razend enthousiast was ze. Ze had heel erg haar best moeten doen haar man over te halen om hier te gaan wonen, en nu ging hij dan definitief ‘Overstag’.”

Het nieuwste deel van Noorderplassen heet Noorderplassen West. De commissie doet in principe niet aan achtervoegsels als Oost en West, maar dit keer was het onvermijdelijk. Oud-commissielid namens de hulpdiensten Ton ten Brinke: “Je kunt met grote voertuigen niet snel en veilig binnendoor van het ene naar het andere deel van de wijk en de toegangswegen tot beide delen van de wijk liggen kilometers uit elkaar. Na een melding moet je dus al tijdens het aanrijden weten of je in het oude of het nieuwe deel moet zijn. Vandaar dat het nieuwste deel toch Noorderplassen West heet. Het oudere deel heet formeel Noorderplassen Oost, maar is in de volksmond gewoon Noorderplassen blijven heten.”

Extra zorgvuldig

Op 2 juni 1983 adviseert de commissie om een nieuw te ontwikkelen deel van Almere-Stad de Verzetsheldenwijk te noemen. Een paar weken later stelt de gemeenteraad de naam Verzetsliedenwijk vast. Dus geen helden, maar lieden. Uiteindelijk wordt het de Verzetswijk. Vice-voorzitter van de naamgevingscommissie Cor Schaake vermoedt dat deze definitieve naam is gekozen op advies van het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie RIOD, tegenwoordig het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD).

Dat eerste stukje Hollywoodlaan...

... dat heet Oscarlaan. De Hollywoodlaan is een halfronde weg. Aan beide uiteinden komt de laan uit op de Cinemadreef. Dat betekent dat er twee kruisingen Hollywoodlaan-Cinemadreef zouden komen. Dat is onduidelijk. Als er een melding komt van een aanrijding op de kruising Hollywoodlaan-Cinemadreef, is het voor hulpdiensten niet direct duidelijk waar ze moeten zijn. Vandaar dat het eerste stukje van de laan een andere naam heeft gekregen: Oscarlaan. Toch kan ook dat stukje straat voor verwarring zorgen. Zo werd een bewoonster van de Hollywoodlaan ooit 's ochtends vroeg uit bed gehaald door de brandweer; haar huis stond toch in brand? Niets was minder waar: de melding betrof de woning met hetzelfde huisnummer in de Oscarlaan, een steenworp verderop.

Zwaluwweg weg

De Graspieperweg was een erfenis van de naamgevingscommissie van de RIJP. De weg liep over het grondgebied van Almere en van Zeewolde. Na de gemeentevorming in 1984 wilden beide nieuwe gemeenten deze weg een nieuwe naam geven. “Kluutweg”, zei Almere. “Zwaluwweg”, zei Zeewolde. Was het gebrekkige communicatie of stijfkoppigheid? Feit is dat de voormalige Graspieperweg een tijd lang officieel twee namen heeft gehad. Uiteindelijk is Zeewolde ingeschikt en sindsdien heet de weg in beide gemeenten Kluutweg. Almere heeft wel nog een Zwaluwweg, naast de Tussenring, vlakbij de A6.

- Langste straat in de Waterwijk heet naar de langste rivier: de Rijn
- Langste straat in de Danswijk: Polonaisestraat
- Langste straat in Faunabuurt: Giraffeweg
- Langste straatnaam: Helena Kuipers Rietbergstraat (Verzetswijk)

Het RIOD was zeer nauw betrokken bij de straatnaamgeving in deze wijk. Voorzitter van de huidige naamgevingscommissie André Geurts: “Het onderwerp lag zo gevoelig, daar wilde de commissie haar vingers niet aan branden. Men wilde ook niemand voor het hoofd stoten. Er is daarom aan het RIOD gevraagd het hele voorstel te verzorgen. Zo kon de commissie zeker zijn van een gedocumenteerde lijst met ‘schone’ namen. Vanaf het moment dat bekend werd dat er aan een Verzetswijk werd gewerkt, kwamen er reacties van mensen die hun eigen verzetsheld wilden nomineren. Begrijpelijk, maar de commissie liet het toch bij de lijst van het RIOD. Juist omdat dit aan de Tweede Wereldoorlog gerelateerde onderwerp zo gevoelig ligt.”

Citroenen in het park

Burgemeester C.H. de Cloe wilde graag een Parkwijk om het groene, parkachtige karakter van Almere te benadrukken. Lammert Wierstra: “Het viel niet mee daar een invulling aan te geven. Welke parken zou je moeten vernoemen? Hyde Parkplein, Vondelparkstraat en dan?” Uiteindelijk ontstond het idee om voor bomen te kiezen die in Nederlandse parken voorkomen. De commissie zou zo’n wijk Bomenwijk noemen, maar de burgemeester kreeg zijn Parkwijk.

Tangostraat

Danswijk

26

Brainstormen op open zee

Vrijheid in denken

De naamgevingscommissie is een brainstormcommissie. Brainstormen is een creatief proces waarbij veel ideeën de revue passeren en net zo snel weer afgeschoten worden. Zo blijven uiteindelijk de beste ideeën over. Dit soort processen varen wel bij beslotenheid. Openbaarheid zou ten koste gaan van de vrijheid in denken en de creativiteit. Secretaris Trudy van Roijen: “We moeten vrijuit kunnen spreken over allerlei ideeën, zonder door buitenstaanders direct op onze uitspraken afgerekend te worden.”

Daarom zijn de vergaderingen van de commissie al sinds jaar en dag besloten. Zo voorkom je bovendien eindeloze discussies met buitenstaanders over premature voorstellen die het nooit tot advies zullen schoppen. En, zegt voorzitter Geurts: “Zo voorkom je dat er mensen zitting nemen in de commissie, alleen voor de Bühne.”

Om die beslotenheid te compenseren, zitten er inmiddels meer burgerleden dan voorheen in de commissie. De commissie staat bovendien altijd open voor ideeën van buiten. Die komen maar met mondjesmaat binnen. De voorstellen zijn bovendien vaak voor een enkele straat of bieden niet genoeg mogelijkheden om op door te borduren. Of ze leveren problemen op wat betreft merkenrecht of copyright. Trudy van Roijen: “Het is ook lastig om goede ideeën te bedenken als je niet weet waar je allemaal rekening mee moet houden.”

Toch kijkt de commissie ieder idee serieus.

Bergen, Darwin en meer vrouwen

De vrijheid in themakeuze is groot, hoewel de vaste achtervoegsels per stadsdeel al veel uitsluiten én al veel voorschrijven. Het vrijwel ontbreken van historische aanknopingspunten is een gemis, maar geeft ook extra ruimte bij het freewheelen over thema's. Trudy van Roijen: “Je hebt altijd je antennes uitstaan. Ideeën voor thema's baseer je meestal op je eigen interesses. Ik heb een brede belangstelling. Ik hou bijvoorbeeld van bergen en ik ben gek op sport. Die persoonlijke inbreng valt vervolgens goed in de commissie – of niet. Bij het uitwerken en onderzoeken van een thema kijken we ook: wie slaat het meest aan op welk thema? Wie heeft de meest geschikte ingangen? Het thema dat je aanspreekt, pik je op.”

André Geurts: “Soms ontstaat uit de discussies over een thema een nieuw thema. Neem ontdekkingsreizigers. Wat is dat, een ontdekkingsreiziger? Columbus, dat is duidelijk. Maar past die negentiende-eeuwse reiziger die door Afghanistan trok ook in dit thema? En Darwin? Is het niet te verdedigen ook hem een ontdekkingsreiziger te noemen? Door discussies komen soms vanzelf andere bruikbare thema's bovendien, bijvoorbeeld wetenschappers of Nobelprijswinnaars. Het bedenken en definiëren van de thema's is het hart van het werk van de naamgevingscommissie. Is er eenmaal een sterk thema, dan is het invullen van de namenlijst in verhouding eenvoudig.”

Brainstormen op open zee

Prof. dr. R. Rentenaar, bijzonder hoogleraar naamkunde van de Universiteit van Amsterdam, zegt in het tijdschrift Binnenlands Bestuur van 25 september 1998 dat er nog mogelijkheden te over zijn. Hij vindt dat commissies te veel naar 'hogere' kunstvormen kijken en te weinig naar aansprekende thema's als jazz en cabaret. En, zo is hem opgevallen: er worden veel meer mannen dan vrouwen vernoemd; de verhouding is landelijk gezien ongeveer één vrouw op dertig mannen!

Inspiratie van buiten

Soms werkt de commissie samen met anderen bij het invullen van een thema.

Zo is de namenlijst voor de Verzetswijk helemaal samengesteld door het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, is de Stripheldenbuurt ontstaan in nauwe samenwerking met stripantiquariaat Lambiek uit Amsterdam en denkt een klas van het Oostvaarderscollege mee over straatnamen voor het Homeruskwartier.

Wierstra: “Toen de inheemse bomen op waren, werd het lastig. Hoe nu verder? Er lag nog ergens een vaag plan met automerken. Een onmogelijk plan gezien het merkenrecht, maar evengoed.

Toevallig zag De Cloe die aantekeningen en zijn oog viel op de Citroënstraat. Hij was meteen enthousiast: Citroenstraat, Kiwistraat, Druivenstraat. Een nieuw namencluster was geboren. Normaal gesproken zou de commissie zo’n wijk de Fruitwijk noemen, maar Parkwijk moest en zou het worden en blijven. Zo kwam er fruit in het Almeerse park.”

Weer water

Het Weerwater kreeg al in de jaren tachtig zijn vorm. Een deel van het ingepolderde land werd weer afgegraven, omdat er zand nodig was voor Almere Stad. Bovendien zou een grote plas voorkomen dat het centrum van Almere Stad tot aan de snelweg volgebouwd zou worden. Een naam die een tijd serieus gerouleerd heeft, was Placenta. Dat had iets van ‘plas’, maar betekent ook moederkoek: het zand waaruit Almere Stad kon ontstaan. Toch haalde dit voorstel het niet, binnen de commissie was grote verdeeldheid over Placenta. Weerwater viel wel goed: het gebied was water (IJsselmeer), werd polder en weer opnieuw water. Weerwater.

Wierstra vertelt ook nog over een staaltje poëtisch benoemen in de Parkwijk: de Berkenstraat leek te veel op Berkelstraat in de Waterwijk. De commissie kwam toen tot de fraaie variant Onder de berken.

Dit moet Amerika weten!

Lammert Wierstra: “Ik hou van dansen, ik hou van folklore. Dus die Danswijk, dat was een kolfje naar mijn hand. We gingen met een subcommissie op vooronderzoek naar Amsterdam, naar een kennisinstituut over dans. De jongen die ons hielp, kon er niet over uit dat wij in Almere een hele wijk zouden wijden aan dans. Keer op keer riep hij verrukt: ‘Dat is wereldnieuws! Dit moet Amerika weten; ik moet echt Amerika bellen!’

“We hebben leuke dingen in de Danswijk verwerkt. Zo betekent Paso Doble ‘twee passen’. En aan de Paso Doblesingel staan maisonettes: huizen met twee verdiepingen. De langste weg heet de Polonaisestraat. Dat zijn kleine dingetjes, daar heb je als commissie plezier om met elkaar. Prachtig ook dat we een Salsastraat hebben. En een Salsapoort. En een Salsabrug. En ik ben trots op het Karoenpad. We hadden nog één naam nodig en ik wilde heel graag iets doen met de eerste Almeerse volksdansvereniging. Die heet Garoen, dat spreek je uit met zachte K aan het begin. Om te voorkomen dat iedereen Garoenpad zou gaan zeggen, met een G dus, hebben we gekozen voor Karoenpad. Met een K.”

Verhalen uit de grote stad (1996 – 2004)

Het zand aan het water

Eind jaren negentig veranderde Muiderzand in Almeerderzand. Blijkbaar een gevoelig onderwerp, want over dit akkefietje passeerden veel verschillende lezingen de revue. Zo zouden Almeerse namen niet naar de overkant van het water mogen verwijzen. Maar wat dan met al onze bedrijventerreinen? Overgooi? Stedenwijk? Een ander argument was dat mensen die naar het strand wilden, verwachtten dat ze aan de overkant moesten zijn. Muiderzand zou niet duidelijk genoeg zijn. Volgens oud-commissielid Ton ten Brinke was dat het argument dat formeel gehanteerd werd. Maar, zegt hij: “Die naam was al zó gevestigd; waarom zou je iets wijzigen dat gewoon goed is? Er zijn bij de commissie nooit klachten binnengekomen over onduidelijkheid. Wij vonden Muiderzand een prima naam.”

Verder viel te horen dat Almere al zoveel Muiden had: een Muiderweg, een Muiderbos en ook nog dat strand. En er werd gezegd dat het beter zou zijn voor de uitstraling van Almere als al die grote, landelijke activiteiten en festivals niet op het Muiderzand, maar op het Almeerderzand zouden plaatsvinden. Zo zou duidelijker zijn dat Almere een partijtje meeblaast in evenementenland.

Vanuit de politiek was er ook druk. Muiden had veel commentaar op bepaalde ontwikkelingen in Almere, zoals de flats die achter Marina Muiderzand verschenen. Die waren de Muidenaren te hoog naar de zin. Oud-commissielid Lammert Wierstra: “Waarschijnlijk

is toen ergens de gedachte ontstaan van: dan pakken we ze toch lekker hun strand af?!”

De commissie heeft zelfs voorgerekend wat de naamswijziging zou kosten, vooral de dure ANWB-borden zorgden voor een flinke kostenpost. Maar Almeerderzand moest en zou het worden.

De vorm ‘Almeerderzand’ is opvallend. De keuze van de commissie was in principe altijd: naam of woord plus achtervoegsel. Almere zou geen Rembrandtsplein kunnen hebben, wel een Rembrandtplein. Geen Groningerstraat, wel een Groningenstraat. Dus nu was Almereszand een logische keuze geweest. Om toch aan te haken bij het oude, vertrouwde Muiderzand is dit keer wel gekozen voor een verbogen vorm: Almeerderzand.

Kolerebuurt, Ku(s)twijk, Doodskiststraat

Er was in deze periode meer wroeging tussen commissie en stadhuis. Het advies van de commissie voor de Seizoenenbuurt was Kalenderbuurt. De wijk volgt het stramien van een kalender, met de dagen van de week, de maanden en de vier seizoenen. Maar het stadhuis vreesde verbastering tot Kolerebuurt en daarom werd de Kalenderbuurt afgewezen.

Het Stadsarchief werd in 2001 opgericht en opende in 2004 haar Publieksruimte in de C-vleugel van het stadhuis, begane grond.

Stad West en Stad Oost

Almere Stad West en Almere Stad Oost: de website van de gemeente Almere noemt ze als stadsdelen, maar formeel bestaan ze niet. De tweedeling van Stad in Oost en West is puur organisatorisch. Almere Stad werd zo groot, dat het noodzakelijk werd het stadsdeel te verdelen in twee 'afdelingen'. Maar de namen Almere Stad West en Almere Stad Oost zijn nooit officieel vastgesteld.

Iets vergelijkbaars speelde met vreemde eend in de bijt Tussen de Vaarten. Heel Almere Stad bestaat uit wijken die op –wijk eindigen; Tussen de Vaarten niet. Dat was wel de bedoeling. De wijk zou vernoemd worden naar beeldend kunstenaars en schilders. De voor de handliggende wijknaam was Kunstwijk. Dit voorstel is afgewezen, omdat Kunstwijk veel lijkt op Kustwijk. Lammert Wierstra vermoedt dat men banger was voor een verbastering met nog net één letter minder.

In uitzonderlijke gevallen was er vooraf discussie over een naam met een andere partij. Op de Veluwsekant zouden veel autobedrijven komen. Daarom zijn de straten vernoemd naar tankstations langs de A1, tussen Apeldoorn en Baarn. Veel van die tankstations zijn op hun beurt vernoemd naar een nabijgelegen natuurgebied of landgoed. De straat waar het opvallende modecentrum gepland was, vroeg om een bijzondere naam. 'Planken Wambuis' was het voorstel van de commissie, naar een onderdeel van de Veluwe. De commissie vond het bovendien aardig dat 'wambuis' verwijst naar kleding. Maar het modecentrum was bijzonder ongelukkig met deze naam. Want een wambuis van planken is eigenlijk een omschrijving van een doodskist. Uiteindelijk werd het Veluwezoom: natuur met een confectietintje.

Au plage

In de Literatuurwijk ontstonden straatnamen die verwezen naar de uitgeverijwereld: De Binderij, Katernstraat, Editiestraat en-zovoorts. Lammert Wierstra werd gebeld door een mevrouw die haar blijdschap over haar nieuwe straatnaam wilde delen. Zo'n mooie naam, ze was zo gelukkig. "Waar gaat u dan wonen?" vroeg Wierstra. Het antwoord begreep hij niet; welke straat bedoelde deze mevrouw? Toen vroeg hij haar de naam te spellen: Oplagestraat. Oplage. Niet "Au plage", zoals mevrouw het uitsprak.

Meer velden

Almere Haven was in principe gebouwd als een compleet stadsdeel. Helemaal af. Maar toch: tegen de millenniumwisseling ontstond er behoefte aan uitbreiding. Op de plaats van het Meerveld werd De Velden gebouwd. Ton ten Brinke: "De Velden lag zo dicht bij de oude naam, dat deze erg is blijven hangen in de volksmond. Dat haal je niet zomaar tussen de oren weg." Bewoner Tom Turk: "Inderdaad. Wij zeggen nog steeds Meerveld." De commissie had veel moeite het veldenthema te vullen. Lammert Wierstra: "We hadden al wat velden in de Kruidenwijk, dus was de inspiratie snel op. Iedereen liep maar naar de grond te kijken; wat voor veld kan daar liggen? Tennisveld? Voetbalveld?"

Wierstra dacht ineens aan de flats aan de Gooimeerdijk. Wat voor velden zie je als je van de bovenste etage naar buiten kijkt? Een Wolkenveld. Een Blickveld. Dat werden mooie, passende straatnamen.

Hagevoortdreef

De verhalen gonzen door de stad, maar ze zijn niet waar. De Hagevoortdreef heet niet Hagevoortdreef omdat er een ambtenaar niet oplette en per ongeluk 'Hagevoortdreef' tikte in plaats van 'Hogevaartdreef'. Ook niet omdat een burgemeester zich ongemerkt versprak bij het dicteren van een besluit. (Zo werkt het helemaal niet!) Hagevoortdreef is een bewust gekozen naam, een eerbetoon aan de oude silo die op de plaats stond waar de Hagevoortdreef de Hoge Vaart kruist. Deze silo werd al jaren voor de dreef zelfs maar op de kaart stond de Hagevoortsilo genoemd. Dat was toen wel een verbastering van 'Hoge Vaart', maar een bewuste verbastering.

Verhalen uit de grote stad (1996 – 2004)

Toen de dreef een naam moest krijgen, vond de commissie het gepast deze te vernoemen naar de silo, waarvan inmiddels bekend was dat die in 1999 zou verdwijnen. Geen foutje dus, maar een bescheiden woordgrapje met een historische achtergrond.

Eilanden en Wadden

In 2001 werd de Eilandenbuurt in Buiten opgeleverd. In de Muziekwijk lag al sinds jaar en dag de Eilandendreef. Dat was verwarrend. De commissie heeft daarom voorgesteld Eilandendreef te wijzigen in Muziekdreef. Dat gebeurde in 2002.

De Waddendreef bleef gewoon de Waddendreef. Deze naam was veel meer ingeburgerd dan de Eilandendreef. Bij de discussie over deze twee dreven is de stem van de hulpverlening doorslaggevend geweest.

De Bossen

Almere Haven werd uitgebreid met een gebied dat als werknaam Overgooi kreeg. Het gebied moest een bomenrijke villawijk worden met een 'Gooise' uitstraling. Die groene sfeer in combinatie met wijknamen in Haven als De Wierden en De Hoven maakte het voor de naamgevingscommissie gemakkelijk: deze wijk moest De Bossen heten. Het voorstel van de commissie werd geaccepteerd en 25 maart 2003 kreeg de wijk officieel zijn naam.

Nog datzelfde jaar wordt de naam De Bossen op aandrang van de Dienst Stedelijke Ontwikkeling (DSO) en het college weer ingetrokken. DSO had de werknaam Overgooi al intensief gebruikt, ook in communicatie met andere partijen. Er was een logo 'Overgooi', er was drukwerk met 'Overgooi'. Zo was Overgooi al min of meer een begrip geworden. Bovendien geloofde DSO erg in de exclusieve uitstraling van de naam Overgooi. DSO hechtte geen waarde aan het argument van de commissie dat de naam Overgooi niet aansloot bij de rest van de naamgeving in Almere Haven. In tegendeel: de werknaam was destijds juist gekozen om de wijk een aparte status te geven, los van Almere Haven of Almere Stad. Hoewel de straatnaamgevingscommissie het er niet mee eens was, werd de naam De Bossen formeel ingetrokken en kwam Overgooi definitief op de kaart.

Rockers, filmsterren en striphelden?!

Niks nieuws onder de zon

Er wordt wel eens laatdunkend over gedaan: al die hippe thema's in al die nieuwe steden. Maar straatnamen bundelen op basis van thema's is niets nieuws. Eén van de oudste voorbeelden van thematische naamgeving is de Jordaan in Amsterdam. De straten heten daar vooral naar bloemen en bomen. Al sinds de negentiende eeuw worden buurten op grote schaal thematisch benoemd. Welke stad heeft nu geen wijk met schilders, staatslieden of rivieren? Het mag dus geen wonder heten dat een newtown als Almere zich wilde onderscheiden met meer eigentijdse thema's. Ton ten Brinke: "Je zoekt toch iets dat niet stoffig is. Je probeert origineel te zijn. Maar je bent beperkt, vooral door de grote voorraad namen die nodig is."

Soms is het aanslaan van een opvallend voorstel afhankelijk van de tijdsgeest. Zo viel het idee voor de Stripheldenbuurt aanvankelijk niet in goede aarde. Maar jaren later bleek hetzelfde idee ineens wel tot de verbeelding te spreken.

Bij frisse thema's horen ook frisse straatnamen: de commissie vernoemde bij thema's als film, dans en strips niet alleen bekende coryfeeën en gevestigde namen. Wat dat betreft wordt er niet altijd op safe gespeeld. Het tijdschrift Binnenlands Bestuur van 25 september 1998 noemt de keuzes voor de Filmwijk en de Muziekwijk 'bijna legendarisch', niet in de laatste plaats omdat er ook levende personen zijn vernoemd.

Geen koning(in) of prins(es)(je)

Het Koningin Beatrixpark is de stad op vriendelijke doch doortastende wijze opgedrongen, zoals elders in dit boekje te lezen valt. En in de Staatsliedenwijk vinden we tussen de politici ook anonieme straten als de Regentesseweg, de Koningstraat en het Prinsenpad. "Een wijk waarin het hele koningshuis voorbij komt, dat vinden we toch een beetje truttig", zegt Lammert Wierstra. "Zo hebben we ook heel lang geen schilderswijk en geen Indische buurt gehad. Dat ligt allemaal zo voor de hand. We kijken altijd eerst of we niet nog wat anders kunnen doen."

Even voor de duidelijkheid: de Koning Hollewijnstraat ligt in de Stripheldenbuurt.

Rockers, filmsterren en striphelden?!

Wat is een goed thema?

- Een thema moet voldoende namen opleveren. Dat wordt steeds belangrijker, omdat de commissie tegenwoordig in een vroeger planstadium met de naamgeving begint. Op dat moment is nog niet bekend hoeveel namen uiteindelijk nodig zijn. Voorzitter Geurts: “De praktijk is dat we soms voor ons gevoel net iets te weinig straatnamen hebben. Dan is het thema te krap om mee verder te gaan. Uitgaan van een kleine wijk kan niet, want er kan altijd uitbreiding komen.”
- Een thema moet kort en duidelijk zijn, verder geldt: the sky is the limit.
- Een thema moet de tand des tijds doorstaan. Lammert Wierstra: “Die Regenboogbuurt, met straatnamen die overeenkomen met kleuren van de gevels. Je kunt je afvragen of dat over vijftig jaar nog zo is. Misschien is dat niet ons beste thema geweest.”
- Een thema moet namen opleveren die je kunt clusteren. Zo kun je binnen muziek bijvoorbeeld denken aan componisten, artiesten, klassiek, modern, enzovoorts.
- Een thema mag verrassend zijn, maar niet controversieel. André Geurts: “Er mag best kritiek zijn, dat kan bijna niet anders. Daar laten we ons niet door leiden. Niet iedereen hoeft gelukkig te zijn met een naam.”

ANDRÉ GEURTS

De veelbesproken Stripheldenbuurt (2004 – 2007)

Dank voor uw suggestie

Kees Kousemaker van Stripantiquariaat Lambiek in Amsterdam: “Ik ben verliefd op stripverhalen, dus ik probeer van alles. Zo heb ik geprobeerd om de NS over te halen om dat nare openbaar kunstbezit uit de trein te halen en te vervangen door mooie stripafbeeldingen. Maar de NS heeft geen belangstelling. Jaren geleden, ik geloof in 1984, las ik dat ook Almere eraan moest geloven: Centrumdemocraten in de gemeenteraad. Dat was de aanleiding voor een brief. Ik schreef: ‘Jullie komen nu zo zwart in het nieuws, is het niet hoog tijd daar iets vrolijks tegenover te stellen? Bijvoorbeeld een wijk met stripfiguren?’ Daarop kreeg ik een gortdroog briefje terug: ‘Dank u voor uw suggestie, die we zullen doorsturen aan de naamgevingscommissie.’ Daar horen we nooit meer iets van, dacht ik. Ik ben er vaak om bespot, om al die wilde ideeën die ik maar raak indien. Een stripheldenbuurt...”

Geduld

Het plan heeft jaren liggen wachten tot de tijd rijp was. Waar ambtenaren en een aantal commissieleden dachten dat het een lachwekkende bedoeling zou worden, heeft Ton ten Brinke altijd in het idee geloofd. “Op een bepaald moment heb ik zelfs voorgesteld om alleen een serie bruggen in de Bouwmeesterbuurt te vernoemen, maar ook daarvoor was geen draagvlak.”

Kees Kousemaker weet wel waar het ‘m zit, die weerstand tegen strips: “Mensen denken bij strips aan Disney, aan pulp, aan industrie, aan massa. Maar wij koesteren juist de individuele strip, het werk van ambachtslieden die een niveau behalen dat grenst aan kunst. Het is niet voor niets dat ze in België strips ‘de negende kunst’ noemen. Als je die oude prenten ziet, prachtig gelithografeerd, dat is zo fantastisch mooi. Het zijn misschien niet allemaal even grote meesters en eerlijk gezegd zijn de Nederlandse striptekenaars misschien een beetje kneuterig, maar toch strips, goede strips verdienen het serieus genomen te worden.”

Dilemma's en discussies

Consequent of uitzondering?

De stad heeft een kraakheldere structuur. Wijkachtervoegsels per stadsdeel, de stratenstapel van dreef tot pad. Hoe heilig is de systematiek? Ton ten Brinke: "Je ontkomt niet aan uitzonderingen. De eerste keer dat we een uitzondering moesten toestaan, vonden we misschien dramatisch, maar je ontwikkelt relativerings-vermogen. En er slipt wel eens iets tussendoor. Zo hebben we ooit een onbeduidend weggetje in het Beatrixpark Vlielandlaan genoemd. Het was een veel te klein weggetje om 'laan' te mogen heten. Toch hebben we dat maar zo gelaten. Inmiddels bestaat dit laantje niet meer. "Je moet ook eens gek kunnen doen, vind ik. De systematiek bewust even doorbreken. Van mij mag er best ergens een Allée komen, bijvoorbeeld."

Dead or alive?

Een heikel punt: vernoem je wel of geen levende personen? Over het algemeen geldt dat de waan van de dag geen goede raadgever is. Iemand die nu belangrijk is, kan morgen een scheve schaats rijden. Een ongeluk, doping, dat is allemaal verre van ondenkbaar. In Almere zijn een aantal levende mensen vernoemd. De eerste was Willem Drees, verder hebben we onder anderen Nelson Mandela, Wim Kan, Toon Hermans, Marten Toonder, Rie Mastenbroek, Fanny Blankers-Koen, Marlene Dietrich en een aantal 'sterren' in de Muziek- en Filmwijk. Het meest recente voorbeeld is

Clarence Seedorf. De playground in Stedenwijk draagt zijn naam. Als binnen de commissie het idee ontstaat om een levende persoon te vernoemen, wordt eerst goed gekeken naar de reactie in eigen gelederen. Is er veel discussie of zelfs weerstand binnen de commissie, dan wordt een prematuur plan niet eens een voorstel. Is de commissie het onderling eens, dan worden 'de wandelgangen' gepolst. En de persoon om wie het gaat, natuurlijk. Daarop volgt een antecedentenonderzoek door de politie. Ook moet de portefeuillehouder, de burgemeester dus, persoonlijk toestemming geven. Pas daarna komt het tot een voorstel.

Commissielid Cor Schaake: "Soms komt er bij het overlijden van iemand een interessante straatnaammogelijkheid beschikbaar. Neem Teun Koolhaas, die man is heel belangrijk geweest voor Almere. Ik kan me voorstellen dat hij vernoemd gaat worden. Hij zou een plek kunnen krijgen in een van de niet verder uitgewerkte ideeën die we nog op de plank hebben liggen: een wijk met als naam 'kwartiermakerswijk'. Een moeilijk thema, veel grondleggers van de stad zijn politiek betrokken. Daar krijg je hele discussies over. Wie benoem je en wie niet? Heb je niet te veel van de ene partij, of te veel van de andere? Dat ligt heel gevoelig. Waarschijnlijk is het voor zo'n wijk nog te vroeg. En we moeten als stad eerst nog wat meer geschiedenis schrijven."

Personen worden alleen vernoemd onder een aantal basisvoorwaarden:

- Het moet gaan om een betekenisvol persoon: een belangrijk kunstenaar of iemand die verdienstelijk is geweest voor de maatschappij
- De persoon is bij voorkeur minstens tien jaar geleden overleden
- Is er in die periode geen belastende informatie op tafel gekomen, dan kun je er waarschijnlijk van uitgaan dat de persoon geen omstreden verleden heeft
- De naaste familie moet toestemming geven
- Er is een voorkeur voor historische personen
- De persoon past bij voorkeur bij de straat die naar hem of haar vernoemd wordt

Wie zit er in de helikopter?

Alle betrokkenen noemen het: er is vaak 'strijd' tussen de tekentafelprofessionals (planologen, stedenbouwkundigen) en werkvloerprofessionals (hulpdiensten, wijkbeheer). De eerste groep werkt graag vanuit een 'helikopterview', de blik die je van bovenaf op de stad hebt. Maar, zo zegt werkvloerprofessional Ton ten Brinke: "Vanaf de vloer heb je die view helemaal niet. Dus hebben we er ook geen boodschap aan. Wij proberen te kijken als burger, als gebruiker. We spreken een andere taal, we werken vanuit andere uitgangspunten. Dat is wel eens lastig."

Lammert Wierstra: "Stedenbouwkundigen beredeneren een plan. Met hun verstand. Naamgeving heeft juist een hoog gevoelsgehalte en een laag verstandsgelalte. Maar eigenlijk doe je hetzelfde: je maakt de structuur aanschouwelijk, je maakt de stad inzichtelijk. Dat is ook bouwen aan de stad."

Ook projectontwikkelaars, wethouders of burgemeesters hebben wel eens een eigen idee voor een wijk-, park- of straatnaam. De commissie ziet het als haar taak ook die namen in groter verband te beoordelen: past zo'n naam wel binnen het zorgvuldig opgebouwde Almeerse systeem? Levert het thema wel genoeg aanknopingspunten op? In die situatie is het dus juist de commissie die helikopterview heeft.

Meestal wordt er constructief samengewerkt, maar zo nu en dan botst het. Dat kan ook bijna niet anders. De commissie trekt daarbij niet altijd aan het kortste eind. Zo is de Bloemenbuurt gewoon de Bloemenbuurt met een gewone Paardenbloemstraat, en – in de naamgeving – niet de exotische wijk die de ontwikkelaars voor ogen hadden. En 't Buitenland werd op basis van argumenten toch echt de Sieradenwijk.

Wijzigen... of niet?

Soms krijgt een bestaande straat een nieuwe naam. De commissie is daar heel terughoudend in, want het intrekken van een naam kan grote gevolgen hebben, zeker als de straat huisnummers heeft.

Waar ben ik?

Ton ten Brinke bekeurde ooit iemand op de Aakweg. Tenminste, dat dacht hij. De Almeerse Aakweg bleek echter vanaf de Almeerse gemeentegrens naadloos over te lopen in de Lelystadse Kotterbosweg. De bekeuring werd met succes aangevochten, want de bekeurde kon hardmaken dat hij zich niet op de Aakweg had bevonden. Na overleg met de gemeente Lelystad is toen besloten het Almeerse stukje Aakweg ook Kotterbosweg te noemen. Want een weg die bij het passeren van de gemeentegrens een andere naam krijgt, dat is niet te verkopen. Almere heeft wel nog een Aakweg: een klein stukje van de oude weg, gewoon helemaal op Almeers grondgebied.

Administratief gezien is een naamswijziging een verhuizing, met een nieuw adres én een nieuwe postcode. Voor bewoners en bedrijven is dat ingrijpend. Als bedrijven met nieuwe straatnaam worden opgezadeld, kan dat tot schadeclaims leiden.

Volgens de wet hoeven gemeenten bewoners en gebruikers niet schadeloos te stellen. Maar soms wordt er toch een schikking aangegaan. De gemeente vergoedt dan bijvoorbeeld de verhuisberichten en bepaalde bedrijfsmatige onkosten. En de gemeente maakt afspraken met TNT Post over het bezorgen van post 'op twee adressen'.

Is een naamswijziging eenmaal formeel vastgesteld, dan duurt het even voordat de nieuwe naam goed is doorgevoerd. De oude naam staat aanvankelijk nog op allerlei kaarten en documenten en moet er langzaam uit groeien.

Vergezocht of populair?

Wat is vergezocht? Oud-secretaris van de commissie Lammert Wierstra: "We hadden een discussie over de Muziekwijk. Dan stond er iemand op en zei: 'Yoeeri Egorov'. Toen riep ik: 'Wie?!' Bleek dat een wereldberoemde pianist te zijn. Maar ik had nog nooit van hem gehoord. Een paar weken later stelde ik The Supremes voor, toen waren de rollen omgedraaid. Toen riep hij vertwijfeld uit: 'Wie zijn dat nou weer?!' Zo heeft iedereen zijn bagage en voorkeuren. Sommige namen vind ik té bedacht. Neem de Paradijsvogelweg en de Prieelvogelweg, dat is wat mij betreft echt een station te ver."

Wat kan, wat kan niet?

Ton ten Brinke herinnert zich dat er discussie is geweest over de Willem Pijperstraat in de Muziekwijk. De commissie vond uiteindelijk het belang van deze componist groter dan de bijklank van zijn achternaam. Andere discussies over de Muziekwijk gingen over popsterren als The Rolling Stones en Bob Marley. Vooral de laatste was openlijk drugsgebruiker. Moet je zo iemand willen vernoemen? Ook hier prevaleerde het cultureel belang. Of de Emil Noldestraat. Nolde was een groot kunstenaar, maar ook werd hij in een adem genoemd met het groot-Duitse gedachtegoed. Toch is zijn vernoeming te rechtvaardigen op basis van de grote kunstzinnige waarde van zijn werk. En wat te denken van de Oostvaardersbuurt? Had die niet Zeeroversbuurt moeten heten? Ton ten Brinke: "Er zitten pure moordenaars tussen en die

hebben nu een eigen straatnaam. Dat terwijl destijds de benoeming bij leven van Willem Drees een discussiepunt was! Toch zijn de Oostvaarders belangrijk genoeg geweest voor de Nederlandse geschiedenis. Dus die namen zijn te verantwoorden.”

Lammert Wierstra: “Maar de Annie M.G. Schmidtweg vind ik echt een vergissing. Die had Weg van Annie M.G. Schmidt moeten heten. Annie M.G. Schmidtweg, het klinkt net of je haar weggooit.”

André Geurts: “Verder kun je je nog afvragen: wat benoem je wel en wat niet? Moet iedere groenstrook een naam hebben? Wanneer wordt een stuk groen een plantsoen?”

Passend of tegendraads?

Zoek je namen die passen bij de bebouwing? Of maak je juist tegendraadse keuzes? Al zou de commissie daar beleid over hebben, in de praktijk is het niet altijd mogelijk de bebouwing als uitgangspunt te nemen. De commissie wordt vooraf wel geïnformeerd over een nieuw gebied, maar dat gebeurt tegenwoordig al in een heel vroeg stadium. De exacte invulling van het gebied is dan nog lang niet bekend. In het verleden was dat anders.

Lammert Wierstra: “De Faunabuurt zou een gewone buurt worden met gewone rijtjeshuizen. Daar lag toen een voorstel voor met exotische knaagdieren als chinchilla, capibara, enzovoorts. Ik vond dat dat echt niet kon; ik ben er dwars vóór gaan liggen! Vervolgens heb ik een voorstel geschreven met een veldmuis, marmot, cavia

en dat soort knagers. Daar kon de commissie wel mee leven. Er was alleen één ontsluitingsweg, daar kwamen we niet uit. We hadden gewoon één naam te weinig. De vergadering liep uit en uit en iedereen was het zat. Op het laatst zei iemand: ‘Weet je wat, Lammert? Je pakt maar een encyclopedie, zoekt er maar een beest bij en dat tik je maar in op het advies.’ Onderweg naar huis heb ik toen de Dwergkonijnstraat bedacht. Dat voorstel is zonder slag of stoot door B&W geaccepteerd. Alleen: een dwergkonijn bestaat helemaal niet, tenminste niet als officiële soortnaam. Maar ga er eens kijken; de naam past perfect bij die straat.

“Toch is het ook wel aardig om het opzettelijk anders te doen. Zo hebben we wel eens discussies over het thema ‘bergen’. Er zijn bergen zat op de wereld, dus er zijn vast genoeg straatnamen te bedenken. Maar dan is de vraag: alles is hier zo plat, kun je hier wel een Mount Evereststraat hebben? Mij lijkt het geweldig, maar daar denkt niet iedereen zo over.”

De veelbesproken Stripheldenbuurt (2004 – 2007)

Toch!

In 2000 diepte Ten Brinke het idee weer eens op uit zijn dossier. “Ik heb me hier echt hard voor gemaakt, ik geloofde erin.” En zie: ook het stadhuis stond dit keer open voor het idee. Er was kritiek, maar er was veel meer draagvlak dan bij voorgaande pogingen een stripwijk van de grond te krijgen. Een jaar later werkte de complete commissie aan lijsten met namen. In 2002 zocht de commissie contact met Stripantiquariaat Lambiek.

Kees Kousemaker: “Wie beschrijft mijn verbijstering toen ze mij vroegen of ik wilde helpen bij het invullen van een Stripheldenbuurt in Almere?! Ik geloofde het aanvankelijk niet, ik dacht: dit is een grap. En ik verwachtte dat het om een wijkje van een straat of zes zou gaan, maar het bleek een gigantische wijk te worden!”

Goeroes

Een subcommissie bezocht Lambiek om te bespreken wat wel en niet kon. Kousemaker kwam met het idee om ook de tekenaars te vernemen. “We kregen kaarten en die mocht ik helemaal invullen. Samen met een assistent, want op die schaal, dat kon ik niet alleen. Ik denk dat we wel een dag of acht fulltime over die kaart gebogen hebben gestaan. En maar meten, en maar schuiven, en maar strepen.

“Er kwamen wat suggesties van buiten, Donald Duckstraat, Mickey Mouselaan, dat werk. Dan moet je het Disneywijk noemen, vind ik. Wij wilden échte strips. We begonnen met een paar categorieën: strips van voor 1930, van voor 1950 en moderne strips. We schreven in het stratenplan namen van tekenaars, met haaks daarop de namen van hun personages. Wat heerlijk om je grote goeroes met een straatnaam te kunnen eren; ik was ontzettend trots. Ik herinner me het feestje dat Jan, Jans en de kinderen-tekenaar Jan Kruis gaf toen hij 70 werd, allemaal striptekenaars en -liefhebbers bij elkaar. Bij die gelegenheid kon ik al mijn helden vertellen waar we mee bezig waren, heerlijk!

“Maar die tijdsdruk hè, in zo’n korte tijd een hele wijk bedenken. Het moest razendsnel, want de ontwikkelaars waren al aan het verkopen. En dan al die regels, tjonge, het is me wat. Het ene mocht niet omdat het te veel op iets anders leek, het andere niet omdat het niet duidelijk genoeg was waar de straat lag. Aan ‘Bakkerstraat’ ziet niemand dat die straat in de Stripheldenbuurt ligt, terwijl Bakker

De veelbesproken Stripheldenbuurt

een belangrijke krantentekenaar was. Eigennamen mochten niet, dus er kwam geen Frankastraat en geen Lieve Berthastraat. Dan waren er nog de woorden die een bijklank hebben gekregen, dus er kwam ook geen Tripjestraat en geen Pepstraat. Toch jammer.” Secretaris van de naamgevingscommissie Trudy van Roijen merkt op: “Bakkerstraat kon niet, want we hadden al een P. Bakkerstraat in de Literatuurwijk, vernoemd naar de schrijver van Ciske de Rat. En we hebben een Tinastraat. Dus er zijn wel uitzonderingen gemaakt.”

‘Mogelijke’ copyrights

In 2003 lag de eerste namenlijst op tafel en werd de eerste proefkaart gemaakt. Dat jaar stelde de Roefelraad (de jeugdgemeenteraad) voor om tekeningetjes op de borden te plaatsen. De commissie onderzocht een aantal copyrightzaken en het voorstel van de Roefelraad werd daarbij meegenomen. Conclusies: de namen van de striphelden konden gewoon op de borden; de namen van de tekenaars alleen na hun toestemming. Tekeningen op de borden, dat werd ingewikkeld. Daar zou de gemeente ‘mogelijk’ copyrights over moeten betalen. Dat zou een dure grap kunnen worden, daarom is dit idee aan de kant geschoven. Het alternatief werd een serie informatiezuilen in de wijk.

In de herinnering van Kees Kousemaker ging het anders: “Volgens mij kwamen er vooral geen plaatjes op de borden, omdat het te duur zou worden én omdat de verwachting was dat er dan veel

KEES KOUSEMAKER

[hoofdstuk 6]

borden gejat zouden worden. Die copyrights, dat kan het niet geweest zijn. Al die striptekenaars zouden met de handen in de lucht staan te juichen! Ik denk dat ze er nog wel voor hadden willen betalen om met een plaatje op zo'n bord te staan. De stripwereld staat erg onder druk in deze tijd; alle publiciteit is welkom.”

De eerste namen die in 2003 werden vastgesteld, waren Marten Toonderlaan, Olivier B. Bommelhof, Tom Poesstraat, Piet Pellepad. Eind 2003 was het grootste deel van de totale namenlijst ‘voorlopig’ vastgesteld. De eerste straatnaamborden werden gemaakt.

Nummers, naamborden en kaarten

Nummers

Huisnummers zijn ontstaan omwille van de vindbaarheid. De postbode, bezoek en de hulpdiensten moeten precies weten waar ze moeten zijn; een straatnaam is niet genoeg. De nummering die de meeste gemeenten toepassen, is gebaseerd op de zogenaamde kleine nummering, die in 1875 in Amsterdam ontstond. Een straat heeft sindsdien aan de linkerkant oneven en aan de rechterkant even nummers. Zo kun je door een straat lopen, terwijl de nummers aan allebei de kanten van de straat oplopen. De nummering begint aan de centrumkant van een weg of aan de kant van een grotere straat.

De gemeente kent huisnummers toe, de naamgevingscommissie heeft daar geen bemoeienis mee. André Geurts: “Maar als we voorzien dat een bepaalde situatie tot problemen leidt, dan reageren we daar toch op.”

Tolereren

Bewoners moeten toestaan dat een straatnaambord op hun gevel wordt opgehangen. Ze moeten ervoor zorgen dat het bord goed leesbaar is vanaf de openbare weg. Planten mogen het bord bijvoorbeeld niet aan het zicht onttrekken. Bewoners mogen een bord niet zelf verplaatsen.

Borden

Op een straatnaambord passen maximaal 24 lettertekens, inclusief spaties. In Almere zien we ook de wijknaam en de laatste twee cijfers van de postcode op de borden.

Op de straatnaamborden staan geen toelichtingen. Op het bord W. Dreesweg staat dus niet in kleine letters “1886-1988, premier van 1948 tot 1958, minister van Staat”. Ook het idee van de Roefelraad om tekeningen af te beelden op de borden in de Stripheldenbuurt haalde het niet (zie hoofdstuk 6). Wel kwamen in de Verzetswijk zuilen met informatie naar aanleiding van de naamgeving. In de Stripheldenbuurt zullen die in de loop van 2008 verschijnen. En in een deel van de Parkwijk hangen onder de straatnaamborden bordjes met kindertekeningen naar aanleiding van de straatnaam. Zo kunnen kinderen die nog niet kunnen lezen zien dat ze zich bijvoorbeeld in de Ananasstraat bevinden. In Tussen de Vaarten hangen geïllustreerde borden die passen bij de vernoemde kunstenaar.

De commissie onderzoekt vooraf het schrift- en klankbeeld van een straatnaam, om zoveel mogelijk fouten te voorkomen. Toch gaat er wel eens iets mis. In het traject van naam naar bord zitten een hoop menselijke stappen. Het maken van borden is bovendien handwerk. Als er een foutje in het besluit staat en een naam wordt met foutje en al vastgesteld, dan is die naam mét fout op dat moment de

Nummers, naamborden en kaarten

officiële naam. Dat kan wel weer hersteld worden, maar alleen via de formele weg van de naamswijziging. Zo heette de Marsupilamihof een tijdje Marsipulamihof. Sinds 2007 staan de i en de u op de goede plek.

Kaarten

Vastgestelde namen rollen via geautomatiseerde systemen de bestanden van de gemeente binnen. Gegevensmanager Cor Schaake: “Het is soms stoeien om een lange naam op een klein stukje kaart te krijgen, maar daar komen we doorgaans wel uit. Lastiger is dat een wijk al op de kaart moet komen, als het college plannen voor een nieuwe wijk heeft goedgekeurd. Er is dan nog geen paal geslagen, geen weg aangelegd, maar de wijk staat wel al op de kaart. De kaart loopt dus voor op de werkelijkheid. Als de plannen voor zo’n wijk worden herzien, en dat gebeurt nog al eens, dan moet je die kaart weer aanpassen. Totdat de nieuwe kaart er is, werk je met een verouderde kaart. Dat kan tot verwarring leiden. Dit kunnen we oplossen door op de plek waar de nieuwe wijk moet komen alleen ‘wijk in aanbouw’ te zetten.”

Van Tom Poesstraat naar TomTom

Is een naam vastgesteld, dan gaat het besluit met de bijbehorende tekening naar de ambtenaren die van de nieuwe naam moeten weten, en naar externe partijen zoals TNT Post en hulpverlening. Ook belangstellende burgers en commerciële bedrijven (kaartenmakers, producenten van navigatieapparatuur) kunnen tegen een kleine vergoeding op de verzendlijst gezet worden.

Plakplaten

De gevels van het nieuwe stadshart zijn afgewerkt met bijzondere materialen. Hoe hang je daar straatnaambordjes op? Gaten boren in de gevels? Zonde. Bovendien zou de garantie op het plaatmateriaal vervallen. Geen straatnaamborden aan de gevels dus. Maar hoe geef je dan de namen van de straten en pleinen aan? Met stickers in dezelfde kleur en vorm als gewone straatnaamborden.

De veelbesproken Stripheldenbuurt (2004 – 2007)

Feest

Begin 2004 komen de eerste bewoners en op 19 mei onthult Aino Toonder, kleinzoon van Marten Toonder in het bijzijn van tekenaar Jan Kruis het eerste straatnaambord: Marten Toonderlaan.

Kees Kousemaker: “Ik ben een feestvarken, dus van mij had het een groot, gigantisch chique stripfeest mogen worden, die onthulling. Want het is toch heel bijzonder. Echt, in heel de wereld is er niets vergelijkbaars. Ja, in Angoulême heb je een Hergéstraat, met beeldje en al, maar dan heb je het wel gehad. Eigenlijk merkwaardig dat ik in de internationale stripliteratuur niet van alles heb gelezen over deze wijk.”

In de jaren die volgen wordt de wijk afgemaakt: de laatste straten krijgen namen en de informatiezuilen volgen in 2008.

Een warm thema

Oud-commissielid Lammert Wierstra: “Iedereen zo zijn voorkeuren, maar ik vind het helemaal niks, dat idee van die stripfiguren. Je zal een dunne dame zijn met een knot, en dan moet je in de Tante Sidoniastraat wonen. Of de Lampjestraat. Ik vraag me echt af of dat wel leuk is.”

Kees Kousemaker: “Als bewoners kritiek hebben op dit thema, dan gaan ze toch lekker in de Irisstraat wonen? Of op het Viooltjesplein?! Wat is er nou mooier dan een huis in de Ambtenaar Dorknoperstraat?! Het is een warm thema, een beetje fifties,

met een vleugje nostalgie. Bovendien moet je de kunsthistorische waarde niet onderschatten. Mensen moeten zich realiseren dat beeldverhalen zijn ontstaan in de tijd dat ons land nog erg arm was aan beeld. Strips boden ontspanning en afleiding. Die plaatjes en die verhalen zijn mensen tot steun geweest in zware tijden.

“Moderne strips zijn anders. Nu is een strip voor een kunstenaar vooral een manier om zich te uiten. Strips worden artistieker en individualistischer. Ik denk dat de toekomst voor de strip er niet zo rooskleurig uit ziet; het is een uitstervend ambacht. Des te belangrijker dat Almere zo’n bijzondere wijk heeft neergezet.

“Ik krijg alleen maar positieve reacties. Veel tekenaars zien de Stripheldenbuurt als erkenning voor de stripwereld. De mensen zijn blij en dankbaar. Laatst nog werd ik gebeld door de dochter van striptekenaar Henk Albers. Ze had een boek geschreven over haar vader en vroeg of ik de boekpresentatie wilde doen. Maar dan moest ik er wel bij vertellen over die straatnaam. Heerlijk toch?!

“En tja, die Brommy en Tommystraat... de twee-na-lelijkste straatnaam van heel Nederland, las ik ergens. Zelf vind ik het ook niks. Het zijn leuke beestjes, hoor, maar ik vind het geen mooie straatnaam. Het klinkt gewoon niet goed. Als er meer tijd was geweest, denk ik niet dat deze straatnaam het had gehaald.”

Ton ten Brinke: “Ach, Brommy en Tommy... in zo’n wijk ontkom je er niet aan. Ik ben er onverminderd trots op.”

Bruisend centrum en Almere Poort

3D-naamgeving

Het nieuwe centrum van Almere Stad moest namen krijgen. Een hele klus, want naamgeving in 3D, dat was nieuw voor de commissie. Voormalig politiemann en commissielid Ton ten Brinke: “We zijn goed gebriefd vooraf. Dat moest ook wel met die driedubbele niveaus. Het was extra goed opletten geblazen.”

Commissievoorzitter André Geurts: “Het was een mooie uitdaging om aan het centrum bij te dragen op een manier waar we als commissie echt achter stonden. We hebben nauw samengewerkt met de dienst die het stadscentrum ontwikkelde. Wij hadden onze ideeën, zij de hunne. In gezamenlijke gesprekken zijn we overal in grote harmonie uitgekomen.” De goede samenwerking met de dienst heeft de uiteindelijke naamgeving vergemakkelijkt. Ten Brinke: “Als je samen ideeën bedenkt, krijg je ook geen oppositie. Dan denk je mee, wissel je uit, bedenk je samen oplossingen.”

Toch waren er wel noten om te kraken. De straten in het oude deel van het centrum dragen namen van oude ambachten. De commissie wilde op die voet verder, omwille van de samenhang. Maar de dienst Stadscentrum wilde een nieuwe koers. Geurts: “Wij moesten echt ‘om’. De dienst kwam zelf met allerlei voorstellen: zouden we dit en zouden we dat. Daar zaten interessante ideeën bij. Het centrum moest een bepaalde uitstraling krijgen. Wij hebben

geprobeerd om aan te sluiten bij de gewenste sfeer. Er zijn veel pleinen die door korte, vaak brede straatjes verbonden zijn. Dus zijn we gaan kijken naar benaming van grote pleinachtige ruimtes elders. Daaruit is een naam voortgekomen als Forum. Dat is de Romeinse aanduiding voor een marktplein. De naam Belfort, nu toegekend aan een verhoogd plein, is ontleend aan oude Belgische binnensteden. Daar staat aan het hoofdplein vaak een hoge wachttoren, een belfort, in combinatie met een gebouw met binnenplaats. De naam Citadel, die kleine vesting betekent, is in het nieuwe stadscentrum toegekend aan een massief blok winkels en woningen. Esplanade, de naam waarmee de open ruimte langs het Weerwater is getooid, schept meteen een sfeer van lopen, wandelen, flaneren. Je hoopt dat het beeld dat de naam oproept in de toekomst bewaarheid wordt.”

Dubbelop

De naamgeving van de parkeergelegenheden rond het stadscentrum verdient geen schoonheidsprijs. In 1995 had de commissie geadviseerd over de namen van parkeergarages en (toekomstige) parkeerterreinen in het stadscentrum. De meeste namen zijn toen al vastgesteld. In februari 2001 kreeg de commissie tot haar verbazing foldermateriaal in handen met nieuwe namen van parkeergarages en –terreinen. Het bleek dat B&W een deel van deze namen al in april 2000 opnieuw officieel had vastgesteld. Zonder overleg met de naamgevingscommissie.

De commissie had het terrein naast het station Festivalplein genoemd; de nieuwe naam bleek Koolzaadveld. Het nieuwe terrein naast de Pabo werd Hennepveld. Koolzaadveld en Hennepveld waren inmiddels al beland op de (dure) borden die verwijzen naar de parkeergelegenheden in de stad. De commissie had vooral moeite met deze twee namen, omdat ze niet passen bij de stedelijke sfeer van een stadscentrum. Bovendien lijkt Koolzaadveld te veel op de Koolzaadweg in de Kruidenwijk. Daarbij vernoemt de commissie parkeerplaatsen en –garages bij voorkeur naar de straat van waaruit ze bereikbaar zijn, dit omwille van de vindbaarheid. Hennepveld had dus beter Marskramerplein kunnen worden. In de uiteindelijke uitvoering heeft alleen het terrein naast het ziekenhuis de naam Hennepveld en is het terrein naast de Pabo naamloos gebleven.

Ook de nieuwe naam Muntgarage stuitte op bezwaar van de commissie, omdat gebruik van deze naam in het stadscentrum het moeilijker maakt om later nog eens een Valutabuurt te realiseren. En daarvoor ligt nog een mooi plan op de plank.

Oorzaak van dit alles bleek een misverstand over het takenpakket van de commissie. Een betrokkene dacht dat de commissie niet over parkeergelegenheden ging en niemand die dat even checkte...

Tom Turk: “Het was een leuk project: eerst namen bedenken, daarna een website bouwen. Die site wilden we vullen met informatie over helden uit de mythologie. Zo ver is het helaas nog niet gekomen. Onze eerste lijst namen was niet helemaal wat de commissie zocht. Bij nader inzien denk ik dat de opdracht preciezer geformuleerd had moeten worden. Leerlingen willen precies weten wat er van hen verwacht wordt. Zo gaat dat in het onderwijs: zonder duidelijke opdracht haken leerlingen af. Het samenwerkingsproject ligt al een tijdje stil, maar ik hoop dat we binnenkort de draad weer kunnen oppakken.”

Turk vindt het een uitstekend idee, zo’n wijk. “Er is al genoeg triviaals, soms moet je de lat hoger leggen. En een beetje cultuur kan ook geen kwaad. De Oudheid past prima in een moderne stad. Wij maken allemaal deel uit van een samenleving die gekleurd is door invloeden vanuit de Oudheid. Onze ideeën over democratie en vrijheid van meningsuiting stammen van de Grieken, net als onze belangstelling voor sport en lichaamscultuur. Daar zijn we ons allemaal niet dagelijks van bewust. Toch is het vast geen toeval dat de film Troy een poosje geleden zo’n kaskraker was. Op datzelfde moment stonden in veel landen de verhalen van Homerus ineens hoog op de bestsellerslijsten. Blijkbaar heeft de Oudheid ons nog steeds iets te zeggen, zelfs na zo’n 2700 jaar.

In het geval van Homerus is dat zeker terecht. Homerus is een geweldige verhalenverteller; de oudste van onze cultuur. Hij gebruikt

motieven die van alle tijden zijn. Het is mooi om te zien dat hij leerlingen ook in onze tijd nog steeds aanspreekt. Een wijk als de Stripheldenbuurt hoort bij het moderne leven. Prima dat zo'n wijk er is. Maar het streven naar evenwicht en symmetrie is een wezenskenmerk van de oude Griekse cultuur. Dus hebben we naast de Stripheldenbuurt ook een Homeruskwartier nodig."

Sieradenbuurt

Ze zullen niet veel Almeerders ontgaan zijn: de paginagrote advertenties voor 't BuitenLand. 't BuitenLand was de naam die de projectontwikkelaars hadden bedacht voor het gebiedje net voorbij de Stripheldenbuurt in Almere Buiten. Zo aan de rand van de stad, in het stadsdeel Buiten, een niet al te grote, groene wijk die kwaliteit uitstraalt; 't BuitenLand lijkt een logische naam.

Voorzitter André Geurts: "De commissie vond 't BuitenLand een te zware doorbreking van het systeem van naamgeving in Almere Buiten. In Almere Stad hadden we al met lede ogen Tussen de Vaarten zien ontstaan en in Haven Overgooi. De systematiek in Buiten wilden we per se bewaken.

't BuitenLand was door de ontwikkelaars bijzonder zwaar in de markt gezet; overal zag je die naam. Daar moesten we wel iets heel goeds tegenover stellen. We zijn op zoek gegaan naar een thema dat paste bij het karakter van de wijk, het type woningen en de kwaliteit die de vormgeving als geheel uitstraalde. Het werd

de Sieradenbuurt met stijlvolle straatnamen als Diadeemstraat, Juwelenstraat en Tiarastraat. Een en ander heeft wel tot verwarring geleid. We kregen telefoontjes van mensen die bijvoorbeeld hadden verwacht dat ze op Stockholm 8 zouden komen te wonen."

Pampus

Almere Pampus staat op de kaart, maar daar is alles mee gezegd. Er zijn geen concrete plannen voor dit gebied. Er zijn wel wat schetsen, maar goedgekeurde 'vlekkenplannen' ontbreken nog. Met wijk- of straatnamen is niemand beziggeweest.

De postcode

De postcode is net zo oud als Almere. Hebben straatnaamgevers last of gemak van de postcode?

Ton ten Brinke: "Last. Een cluster straatnamen moet logischerwijs overeenkomen met een postcode. De postcode is dus beperkend. In de gebieden die we hebben voorzien van een straatnummer in plaats van een straatnaam, is de postcode bovendien een extra nummer om te onthouden: straatnummer, huisnummer én postcode. Dat vinden mensen niet prettig."

Lammert Wierstra: "Gemak. Post die je adresseert met alleen huisnummer en postcode komt aan. Het is dus niet zo erg als je eens iets verkeerd spelt. Je kunt als commissie dus ook lastige namen gebruiken."

Niet verder vertellen...

Het zijn ook maar mensen, die commissieleden. Zo ontstaan er wel eens namen met een bijzondere achtergrond.

- Levende of onlangs gestorven mensen vernoemen, dat doen we liever niet in Almere. Maar hoewel het nooit genotuleerd is of formeel is toegelicht: de Landdrostdreef, die natuurlijk prima past in de wijk met beroepen, was toch een stille hoofdknik van de commissie naar Han Lammers, oud-landdrost en eerste burgemeester van Almere. Niemand die het weet; niemand die het hoeft te weten. Veel later is er sprake van geweest dat de Esplanade in het nieuwe stadscentrum het Han Lammersplein zou worden. Maar burgemeester Ouwerkerk wilde een Han Lammers Leerstoel in het leven roepen en was van mening dat die leerstoel een beter eerbetoon was dan een plein.
- De Leijhof in de Waterwijk is vernoemd naar de Noord-Brabantse rivier de Leij. Of naar een oud-commissielid met dezelfde naam?
- Ton ten Brinke komt uit Hoorn. "Een prachtige stad", zegt hij. Hij heeft er persoonlijk voor gezorgd dat er in de Stedenwijk een Hoornstraat is gekomen.
- Een van de leden van de commissie heette Eenkhoorn. De Eekhoornstraat in de Faunabuurt is stiekem een beetje naar hem genoemd.
- Molens aan de ene kant, wereldsteden aan de andere, en daar tussenin ligt zomaar een beetje verdwaald de Staalstraat.

Volgens het verhaal was het de bedoeling dat hier meer metalen zouden komen, maar de waarheid is dat hier de eerste korpschef van de gemeentepolitie van Almere, Mr. Boele Staal, stilletjes zijn eigen straatje gekregen heeft. Voor wie het weten wil: Staal was korpschef van november 1982 tot november 1987.

- Lammert Wierstra wilde heel graag dat het bedrijventerrein in de Literatuurwijk de Uitgeverij zou gaan heten. Niet iedereen was enthousiast over deze naam. Daarop is Wierstra de naam gaan gebruiken waar het maar mogelijk was, net zolang tot de naam zo rondzong, dat de commissie er niet meer omheen kon.
- In De Velden is ook een Hartenveld. Maar een Hartenveld, dat is helemaal niets. Wierstra: "Ik hou van een borrel, en die laatste naam, die wilde maar niet. We kwamen er niet uit. Bij wijze van grap heb ik toen Hartenveld geroepen, naar Hartevelt, een borrel. En dat is het nog geworden ook. Iemand ooit van een Schaakveld gehoord, trouwens? Dat bestaat ook niet. Een damveld wel, maar een schaakveld? Die naam is een knipoog naar commissielid Cor Schaake."
- De Schrijverstraat ontstond als een stille buiging naar een scheidende gemeentesecretaris.
- De favoriete filmster van Lammert Wierstra is Simone Signoret. Laat een van de mooiste straten in de Filmwijk nu de Simone Signoretstraat geworden zijn...

Bruisend centrum en Almere Poort

Lammert Wierstra: "En zo konden we na zo'n lange en intensieve vergadering, de bode stond al te kloppen aan de deur, om kwart over 11 nog dubbel liggen van de lach!"

Homerus en het OVC

Almere Poort is volop in ontwikkeling; de plannen worden vaak bijgesteld. Dat betekent telkens opnieuw werk aan de winkel voor de commissie. Voor een van de wijken in Poort, het Homeruskwartier, zocht de commissie samenwerking met Tom Turk, leraar klassieke talen aan het Oostvaarderscollege. De commissie vroeg hem om met een klas een groep namen te bedenken voor het Homeruskwartier.

Het streepje legt het loodje

In oude documenten lezen we Almere-Stad, Almere-Buiten, enzovoorts. Maar tegenwoordig zien we Almere Stad, Almere Buiten, enzovoorts. Waar is het streepje gebleven?

Wijken vergelijken

Bij het vergelijken van allerlei gegevens van wijken en buurten ontdekten ambtenaren steeds vaker dat deze stukken stad niet helder genoeg omschreven waren. In de volksmond, maar ook tussen instanties waren nogal eens verschillen in inzicht over wat bijvoorbeeld het rayon Haven of het verzorgingsgebied Stedenwijk Midden is. Tot waar loopt het een, waar begint het ander? Als je het niet over hetzelfde gebied hebt, kun je moeilijk afspraken maken of gegevens vergelijken. Aan deze spraakverwarring moest een eind komen.

Een werkgroep heeft toen een 'uniforme gebiedsomschrijving' opgesteld. Dat is een systeem waarbij Almere wordt opgedeeld in exact omschreven brokjes, ieder met een eigen nummer. Alle instanties gebruiken voortaan deze nummers: de gemeente, de post, de zorggroep, de hulpverlening, zelfs het CBS. Deze indeling is door B&W vastgesteld op 19 december 2000.

In een moeite door

De indeling werd meteen aangegrepen om ook de naamgeving en schrijfwijze binnen de stad te uniformeren. Sindsdien is de officiële schrijfwijze:

- Almere Haven, dus stadsdelen zonder streepje

- Almere Buiten-Eilandenbuurt, dus wijken achter een stadsdeel met streepje
- Almere Stad-Muziekwijk Noord, dus achtervoegsel achter een wijk zonder streepje
- Almere Stad West is helemaal zonder streepjes

De oplettende lezer zal hier en daar nog overbodige streepjes ontdekken, ook op officiële stukken.

Streepje met een staartje

Het streepje kreeg een staartje in 2007. Zeven jaar na afschaffing van het streepje stonden in de bebouwde kom nog borden met streepjes. In maart werd op de Politieke Markt voorgesteld om alle borden aan te passen aan de nieuwe schrijfwijze. Dat haalde de landelijke pers: een gemeente die duizenden euro's zou investeren in het verwijderen van een streepje! Daarbij werd steeds verwezen naar de nieuwe spelling en naar de ANWB, die het nu eenmaal ook zonder streepje deed. De werkelijkheid lag dus genuanceerder: het besluit streepjesloos door het leven te gaan lag er al jaren. De ANWB had die wijziging eerder toegepast dan de gemeente Almere zelf. Bovendien zaten in al die euro's ook de nieuwe borden die de stad gewoon regelmatig nodig heeft vanwege nieuwe wijken en stadsgrenzen.

Met wettelijke spellingsregels had het niets van doen. Het genootschap Onze Taal zegt hierover: "Er zijn géén spellingregels van toepassing op Almere(-)Stad. Hier geldt het donorprincipe: de naamgever bepaalt de schrijfwijze. Punt."

Naamgeving in beweging

Extra functie

Vroeger kreeg de naamgevingscommissie definitieve kaarten van het gebied waarvoor straatnamen moesten komen. De straten zelf stonden dus al op de kaart. Tegenwoordig start de naamgeving veel vroeger. De commissie werkt met zogenaamde vlekkenplannen. Een vlekkenplan is een conceptkaart van een gebied. Op deze kaart is te zien waar de stedenbouwkundigen huizen en bedrijven hebben gepland, waar groen komt, enzovoorts. Op een vlekkenplan staan nog geen straten ingetekend, want het plan kan nog wijzigen.

Met naamgeving in het vlekkenplanstadium heeft de naamgeving een extra functie gekregen: de naam van een wijk of buurt moet bijdragen aan het succes van een project. André Geurts, voorzitter van de commissie: "Er worden van ons 'pakkende' namen verwacht, die de sfeer van zo'n wijk aangeven. De wijknaam wordt daarmee een soort marketingtool, want met die naam op de vlekkenkaart wil men de boer op om projectontwikkelaars te interesseren."

Naamgeving start om nog een reden vroeger dan voorheen. In het verleden plaatsten de bouwers een elektriciteitskast op een bouwrijp terrein en gingen vervolgens aan de slag. Dat mag niet meer; tegenwoordig is het verplicht dat ook zo'n kast al een adres heeft.

Wijzigingen, wijzigingen, wijzigingen

De definitieve ontwikkeling van een vlekkenplan tot een wijk is afhankelijk van marktmechanismen. Verkoopt een plan niet goed genoeg, dan wordt het (soms ingrijpend) gewijzigd. Vaak hebben deze herontwikkelingen gevolgen voor de straatnamen die inmiddels op tafel liggen. Zo kreeg het Europakwartier onlangs nog huisdeuren (en dus huisnummers) aan binnenhoven, terwijl die deuren aanvankelijk alleen aan de straatkant zouden zitten. Daardoor zijn ineens meer namen nodig. De herontwikkelingen in combinatie met de vervroegde naamgeving maakt het werk van de commissie lastiger. Geurts: "Ik verwacht dan ook dat we, ondanks onze terughoudendheid op dit gebied, vaker voor een situatie zullen komen dat we een straatnaam na de vaststelling nog moeten intrekken."

Ander type thema's

In de naamgeving van de wijken is iets veranderd. Tot voor kort was een wijkthema beschrijvend. In de Sieradenbuurt had je straten met sieraden, in de Bloemenbuurt met bloemen. De allernieuwste wijknamen vertegenwoordigen het thema. Zo krijgen we in Poort geen Ontdekkingsreizigerskwartier, maar een Columbuskwartier. En geen Mythologiekwartier, maar een Homeruskwartier. De hoofdreden voor deze nieuwe naamgeving is pragmatisch: Ontdekkingsreizigerskwartier 'beekt' niet. Maar het feit dat er nu ruimte is voor een nieuw type wijknaam is toch een ontwikkeling an sich.

Naamgeving in beweging

Andere samenwerking

In het voortraject van de naamgeving is er meer afstemming dan voorheen. Subcommissies hebben al vroeg contact met de projectgroep en stedenbouwkundigen die betrokken zijn bij een wijk of buurt. De commissie weet daardoor eerder wat er speelt. Zo was de werknaam voor een deel van Almere Poort 'Euro Quartier'. De commissie heeft door snel te reageren deze naam al vroeg kunnen tackelen. André Geurts: "We gebruiken onze voelhoorns beter. Dankzij dit vroege contact zitten we dicht bij het vuur. We hebben sneller informatie en we kunnen sneller signaleren en reageren. We kunnen uitleggen waarom we vinden dat een naam voor verbetering vatbaar is. We willen voorkomen dat werknamen een eigen leven gaan leiden en zonder zorgvuldige afwegingen wijk- en straatnamen worden."

Ook externe projectontwikkelaars krijgen eerder met de commissie te maken. Naar aanleiding van de Sieradenbuurt, die door ontwikkelaars in de markt werd gezet als 't BuitenLand, is er nu een heus protocol. Ontwikkelaars worden er expliciet op gewezen dat de naamgevingscommissie over de straatnamen gaat. Naar aanleiding van de BuitenLand-ervaring is de commissie zelf ook alerter geworden. Geurts: "Het is beter zelf het heft in handen te nemen. Voortdurend strijden is niet goed voor het werk van de commissie." Over de intensievere samenwerking zegt Geurts: "Dat is efficiënter."

Maar van de andere kant: door de vervroegde naamgeving op basis van vlekkenplannen verliezen we ook wel wat efficiency. Zo blijft de totale balans neutraal."

Uit de toren

De commissie is altijd op de achtergrond geweest. André Geurts: "Misschien wel iets te veel. Dat leidt soms tot verkeerde beeldvorming bij ambtenaren en bij de gemeenteraad. Toen de commissie zich dat realiseerde heb ik een keer op de Politieke Markt van het gemeentebestuur een presentatie gegeven over het naamgevingswerk en het aandeel van onze club daarin. Dat openbare optreden is goed bevallen. Het gevoel van 'ze doen maar wat' is toen in elk geval bij de bezoekers weggenomen. We mogen ons werk best meer uitventen. Al was het maar om mensen ervan te doordringen dat de commissie niet over de naamgeving beslist. Uitleg kweekt begrip en begrip leidt een tot betere samenwerking. Wat dat betreft zijn we uit onze toren gekomen."

Vers bloed

Tegenwoordig telt de commissie meer burgerleden dan voorheen. Vroeger konden (burger)commissieleden net zo lang mee blijven vergaderen als ze wilden. Sinds kort is dat veranderd in maximaal twee termijnen van vier jaar. Alleen ambtenaren met een bijzondere deskundigheid mogen langer blijven zitten. André Geurts: “Het is voor het commissiewerk niet per se goed dat mensen er zo lang inzitten, ook al wordt ervaring gewaardeerd. Sinds de laatste wijziging in de samenstelling van de commissie zijn de gemeente-ambtenaren in de minderheid. Ik merk dat we daardoor bij bepaalde plannen toch andere discussies hebben dan voorheen. Dat is goed. Daarom moet er ook vaker vers bloed instromen, bij voorkeur van jongere mensen. De burgerleden vertegenwoordigen de stem van de Almeerse inwoners. Daarom zouden de burgerleden een gevarieerde groep moeten zijn, mensen afkomstig uit alle rangen en standen. Dat is nog niet helemaal zo, maar ik vind dat we daar wel naar moeten streven.”

Koffiedik kijken voor gevorderden

De situatie van najaar 2007 is best bijzonder. De stadsdelen Haven, Stad en Buiten zijn (binnenkort) min of meer klaar. De commissie wacht op nieuwe plannen voor Hout, Poort en Pampus. Er is dus even rust in de dynamische stad; een mooie gelegenheid om wat ‘achterstallige’ zaken af te werken. Zo heeft de commissie bijvoor-

Naamgeving in beweging

beeld alle paden nog eens nagelopen: hebben alle verbindingen tussen doorgaande fietspaden wel een naam? Zo'n (betrekkelijk) rustpunt in het commissiewerk is ook een goed moment om eens stil te staan bij de toekomst van de naamgeving in Almere. Het Almeerse systeem met wijkthema's per stadsdeel en de strakke namenstapel van dreef tot pad, kunnen én willen we dat wel volhouden? Voorzitter Geurts: "Het argument dat mensen zich kunnen oriënteren dankzij de naamgeving geldt alleen voor mensen die de opbouw van de stad kennen. Voor Almeeders dus. Bovendien heeft iedereen binnenkort navigatie in de auto. Misschien dat die strakke naamsopbouw daardoor op termijn wellicht minder belangrijk wordt. Je zou kunnen zeggen dat dit systeem een soort Almeerse stadsfolklore is. Op zich kan dat reden zijn om het systeem voort te zetten; hebben we eindelijk iets historisch in de stad. Maar je kunt ook zeggen: nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen pakken we heel anders aan. Ik vind dat je voor die optie open moet staan. Dus geen traditie omwille van de traditie, maar primair de keuze voor kwaliteit."

"Verder is het interessant je af te vragen hoe lang je Almere nog een new town kunt noemen. Ook deze stad wordt ouder. Op den duur is Almere een 'gewone' stad, net als iedere andere. Met een gewone commissie, net als iedere andere. In hoeverre onderscheid je je dan nog? Wat is dan nog de eigen identiteit van Almere? De opzet? De architectuur?"

"Gevolg van de snelle groei is dat wijken grootschaliger verouderen dan elders. Wat betekent dat voor de toekomst? Sloop? Herstructurering? Misschien worden er nieuwe wijken ontwikkeld op de plek van oude, gesloopte wijken. Dan zijn er opnieuw straatnamen nodig. De 'oude' namen hebben dan ineens een historische context. Het is aardig om je te realiseren dat huidige namen dus nu al cultuurhistorische betekenis hebben. De vraag is wat voor keuzes je in die situatie maakt. Volg je de traditie, dus de oude namen, of zoek je de vernieuwing?"

"Ik denk dat ongeacht de keuze voor oud of nieuw het waardevol zal zijn als ook in de toekomst de grootschalige structuur van de stad door weloverwogen naamgeving herkenbaar blijft. Dat bevordert de eigenheid van Almere. En aan die eigenheid heeft de consequente naamgeving van de afgelopen dertig jaar toch maar mooi haar steentje bijgedragen."

Met dank aan...

Marken, dreven, kanten en pieren is gebaseerd op documenten uit het Stadsarchief en gesprekken met een aantal personen die betrokken zijn geweest bij de naamgeving van de openbare ruimte in Almere. Zonder hun medewerking, feitenkennis en/of verhalen had dit werk niet tot stand kunnen komen.

Met medewerking van en veel dank aan Cynthia van Duijl, Ton ten Brinke, André Geurts, H.R.P. Gorter, Kees Kousemaker, Ellis Kreuwels, Trudy van Roijen, Cor Schaake, Jennifer Tjin-A-Ton, Tom Turk, Richard Vastenhouw, Lammert Wierstra, Marc Wit.

Overige geraadpleegde bronnen:

Nieuwe ruimte. Sociaal-economische stedenbouwkundige ontwikkeling van Zuidelijk Flevoland, artikel 'Naamgeving' door A. de Keijzer, uitgave van Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat Generaal Rijkswaterstaat, Directie IJsselmeergebied, Lelystad 1996

Benoemen, nummeren en begrenzen, R.B.M. ten Kroode en J. Brouwer, VNG Uitgeverij, Den Haag, 2002

Flevobericht 298. Almere hoe het begon: achtergronden, herinneringen en feiten uit de eerste ontwikkelingsjaren van Almere, K.E. Nawijn, Lelystad, 1988

Artikel "Straatnaamcommissie piekert zich suf", John Cüsters, Binnenlands Bestuur, 25 september 1998

Colofon

Eindredactie en tekst

Brenda Scholten

Ontwerp en vormgeving

gemeente Almere

SBZ, Communicatie/Vormgeving

Foto's

Geert van derWijk,
het Stadsarchief,

.....

Drukwerk

Koninklijke Broese & Peereboom

ISBN nummer 978-90-813003-1-5

Oplage

000000

Aan de teksten van dit boekje kunnen
geen rechten worden ontleend.

Almere of Almère? Sticht? Waar is dat? Waar ligt toch dat Buitenland in Almere Buiten? Wat voor dans is een Karoen? Weet Marlene Dietrich van 'haar' straat? En moeten we het echt weer over de Brommy en Tommystraat hebben? Wie bedenkt zoiets eigenlijk?!

Gemeente Almere

